

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

галузь знань: 24 Сфера обслуговування
за спеціальністю: 242 Туризм і рекреація
за освітньо-науковою програмою «Туризм»
на здобуття освітнього ступеню: Магістра

Кваліфікаційна робота магістра
здобувача денної форми навчання
Іванова Леоніда Андрійовича

Науковий керівник:
к.геогр.н, доц. Сировець С.Ю.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У СФЕРІ СТАЛОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Сутність сталого туризму та теоретичні засади стандартизації	6
1.2. Міжнародні стандарти та системи сертифікації у сфері сталого туризму	10
1.3. Методичні підходи та інструменти оцінювання сталості туристичної діяльності	14
<i>Висновок до розділу 1</i>	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	19
2.1. Світовий досвід впровадження стандартів сталого туризму	19
2.2. Особливості впровадження стандартів сталого туризму в Україні	24
2.3. Порівняльний аналіз та проблеми впровадження стандартів сталого туризму	29
<i>Висновок до розділу 2</i>	34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	36
3.1. Удосконалення нормативно-інституційного забезпечення стандартизації у сфері туризму	36
3.2. Впровадження міжнародних стандартів і сертифікацій у діяльність туристичних підприємств	40
3.3. Стандартизація обслуговування інклюзивних туристів у системі сталого розвитку туризму	44
<i>Висновки до розділу 3</i>	48
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	59

Вступ

Сучасний розвиток туристичної галузі характеризується посиленням уваги до питань якості туристичних послуг, екологічної безпеки, соціальної відповідальності та раціонального використання природних ресурсів. У цих умовах особливого значення набуває концепція сталого розвитку туризму, яка передбачає забезпечення балансу між економічними, екологічними та соціальними інтересами суспільства. Одним із ключових механізмів реалізації принципів сталого туризму є стандартизація, що забезпечує встановлення єдиних вимог до туристичної діяльності, систем управління якістю, екологічного менеджменту та організації туристичних послуг.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України в умовах глобалізації та інтеграції у міжнародний туристичний простір. Світова практика демонструє, що міжнародні стандарти ISO, критерії Global Sustainable Tourism Council (GSTC), рекомендації UNWTO, а також системи екологічної сертифікації Green Key, Blue Flag та EU Ecolabel є ефективними інструментами забезпечення сталого розвитку туристичних destination. Водночас в Україні процес впровадження міжнародних стандартів у сфері туризму залишається недостатньо розвиненим, а система стандартизації характеризується фрагментарністю та обмеженим рівнем інтеграції екологічних і соціальних компонентів.

Проблематика стандартизації у сфері сталого туризму знайшла відображення у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні та практичні аспекти сталого розвитку туризму, управління якістю туристичних послуг, екологічної сертифікації та впровадження міжнародних стандартів досліджували Любіцева Ольга Олександрівна, М. П. Мальська, В. В. Худо, Ralf Buckley, Tanja Mihalic, Simon Darcy, Dimitrios Buhalis та інші науковці. Водночас питання комплексного впровадження стандартів сталого туризму в Україні, розвитку системи екологічної сертифікації та стандартизації інклюзивного туризму потребують подальшого наукового обґрунтування.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів стандартизації як інструменту забезпечення сталого розвитку туризму та обґрунтування напрямів удосконалення системи стандартизації туристичної галузі України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: дослідити сутність сталого туризму та теоретичні засади стандартизації; проаналізувати міжнародні стандарти та системи сертифікації у сфері сталого туризму; охарактеризувати методичні підходи до оцінювання сталості туристичної діяльності; дослідити міжнародний досвід впровадження стандартів сталого туризму; визначити особливості та проблеми впровадження стандартів сталого туризму в Україні; обґрунтувати напрями вдосконалення системи стандартизації туристичної галузі України; дослідити стандартизацію обслуговування інклюзивних туристів у системі сталого розвитку туризму.

Об'єктом дослідження є процес стандартизації у сфері туризму.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти впровадження стандартів сталого туризму та систем сертифікації у туристичній діяльності.

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних [1-4, 7, 9-13, 17-22, 54-56] і зарубіжних учених [30-32, 34-36, 40, 42, 47-50, 68] у сфері сталого розвитку туризму, стандартизації туристичних послуг, екологічного менеджменту та інклюзивного туризму, а також міжнародні нормативні документи й стандарти ISO[52-53], GSTC[45,46], матеріали Європейської Комісії, міжнародних організацій та сертифікаційних програм Green Key [43], Blue Flag [27] і EU Ecolabel [38].

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Метод аналізу та синтезу застосовувався для дослідження сутності сталого туризму, визначення ролі стандартизації та узагальнення міжнародних підходів до сертифікації туристичних послуг. Системний підхід використовувався для розгляду стандартизації як комплексного механізму управління туристичною галуззю, що поєднує нормативно-правове

забезпечення, екологічний менеджмент, сертифікацію та моніторинг сталості туристичних територій. Порівняльний метод застосовувався під час аналізу міжнародного та українського досвіду впровадження стандартів сталого туризму, зокрема систем Green Key, Blue Flag, ISO та GSTC. [27, 38, 43].

Статистичний метод використовувався для аналізу кількості сертифікованих туристичних об'єктів, дослідження статистики Blue Flag пляжів, Green Key готелів та оцінювання масштабів ринку інклюзивного туризму. Метод узагальнення застосовувався для формування висновків, визначення основних тенденцій розвитку стандартизації та розроблення моделі національної стандартизації сталого туризму в Україні. Графічний метод використовувався для побудови схем, таблиць, діаграм та моделей, що відображають принципи сталого туризму, систему показників сталості, напрями вдосконалення ДСТУ та механізми впровадження міжнародних стандартів. Метод кейс-стаді (case study) застосовувався для аналізу міжнародного досвіду стандартизації сталого та інклюзивного туризму на прикладі Іспанії, Швеції, Німеччини, Австрії та міста Честер у Великій Британії [57, 59, 61, 62].

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих підходів для вдосконалення системи стандартизації туристичної галузі України, розвитку екологічної сертифікації, впровадження міжнародних стандартів у діяльність туристичних підприємств та формування безбар'єрного туристичного середовища.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛУ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У СФЕРІ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність сталого туризму та теоретичні засади стандартизації

Сталий туризм у сучасній науковій літературі розглядається як інтегрована модель розвитку туристичної діяльності, що забезпечує баланс між економічними вигодами, соціальною справедливістю та збереженням довкілля. Відповідно до підходів UNWTO, сталий туризм охоплює всі форми туристичної діяльності, які враховують довгострокові наслідки для природного середовища, місцевих громад і економіки [64].

У наукових дослідженнях [30, 47] підкреслюється, що сталий туризм є не лише концепцією, але й практичним інструментом управління територіальним розвитком. Українські науковці також розглядають сталий туризм як важливий чинник регіонального розвитку. Зокрема, Любіцева О.О. [10] зазначає, що туризм може виступати драйвером розвитку територій за умови раціонального використання ресурсів і врахування екологічних обмежень. Аналогічної позиції дотримується Бейдик О.О. [3], який підкреслює значення туристично-рекреаційного потенціалу у формуванні сталого розвитку регіонів України.

Основні принципи сталого туризму представлені на рис. 1.

Еволюція концепції сталого туризму пов'язана із загальною концепцією сталого розвитку, сформульованою у доповіді World Commission on Environment and Development [69]. Подальший розвиток відбувався у рамках міжнародних ініціатив, зокрема Цілей сталого розвитку ООН [56]. У вітчизняних дослідженнях [11] підкреслюється, що впровадження принципів сталого розвитку у туризмі є необхідною умовою інтеграції України у світовий туристичний простір.

Важливим інструментом реалізації принципів сталого туризму є стандартизація. За визначенням ISO, стандартизація спрямована на встановлення норм і правил для забезпечення якості та безпеки продукції і послуг. У сфері

туризму вона виконує функції регулювання якості, забезпечення безпеки, гармонізації вимог та підвищення конкурентоспроможності.

Рис. 1. Принципи сталого туризму представлені (розроблено автором)

Українські дослідники [1, 20] зазначають, що стандартизація у туризмі є важливим інструментом підвищення якості туристичних послуг і формування позитивного іміджу дестинацій. Вона дозволяє впроваджувати єдині підходи до обслуговування та забезпечувати відповідність міжнародним вимогам.

У сфері послуг стандартизація має специфічні риси, оскільки туристичний продукт є нематеріальним і комплексним. Як зазначає Grönroos [44], якість

послуг визначається не лише результатом, але й процесом їх надання, що обумовлює необхідність стандартизації сервісних процедур. У вітчизняних роботах [10] також підкреслюється значення стандартизації як інструменту управління якістю туристичних послуг.

Взаємозв'язок між якістю туристичних послуг і стандартами є безпосереднім (див. рис. 2.). Впровадження стандартів ISO 9001 сприяє підвищенню якості обслуговування, тоді як ISO 14001 забезпечує екологічну відповідальність. Дослідження [49] підтверджують позитивний вплив сертифікації на ефективність діяльності підприємств.

Рис. 2. Взаємозв'язок між якістю туристичних послуг і стандартами
(розроблено автором)

Міжнародні організації відіграють ключову роль у формуванні стандартів сталого туризму. Зокрема, UNWTO формує глобальні підходи до розвитку туризму, ISO розробляє стандарти управління, а Global Sustainable Tourism Council визначає критерії сталості для туристичних дестинацій.

Таким чином, сталий туризм і стандартизація є взаємопов'язаними категоріями, що забезпечують ефективний розвиток туристичної галузі. Стандартизація виступає ключовим інструментом реалізації принципів сталого розвитку, сприяючи підвищенню якості послуг, екологічній безпеці та конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

1.2. Міжнародні стандарти та системи сертифікації у сфері сталого туризму

У сучасних умовах розвитку туристичної індустрії міжнародні стандарти є важливим інструментом забезпечення якості туристичних послуг, екологічної безпеки та конкурентоспроможності туристичних підприємств. Найбільш поширеними у сфері туризму є стандарти ISO серії ISO 9001 та ISO 14001.

Стандарт ISO 9001 визначає вимоги до систем управління якістю та спрямований на забезпечення стабільного рівня обслуговування, підвищення задоволеності споживачів і вдосконалення внутрішніх процесів підприємства. У туристичній сфері його впровадження дозволяє:

- стандартизувати процеси надання послуг;
- підвищити рівень сервісу;
- оптимізувати систему управління;
- покращити взаємодію зі споживачами.

Відповідно до офіційних матеріалів ISO, стандарти ISO є важливим інструментом розвитку відповідального та сталого туризму, оскільки охоплюють питання якості послуг, екологічного впливу та безпеки туристичної діяльності. [51, 52].

Важливе значення для забезпечення сталого розвитку туризму має стандарт ISO 14001, який регламентує системи екологічного менеджменту. Його впровадження сприяє:

- раціональному використанню природних ресурсів;
- зменшенню рівня забруднення;
- ефективному управлінню відходами;
- мінімізації негативного впливу туристичної діяльності на довкілля.

На думку Buckley [31], екологічні стандарти стають одним із ключових механізмів формування моделі сталого туризму, орієнтованої на довгострокове збереження природних ресурсів.

Українські науковці також підкреслюють важливість міжнародної стандартизації. Зокрема, у дослідженні ISO Standards.. [52] зазначається, що

стандарти ISO дозволяють туристичним підприємствам України інтегруватися у міжнародний туристичний простір та підвищувати якість послуг.

Важливу роль у розвитку сталого туризму відіграє Global Sustainable Tourism Council [41], який формує глобальні стандарти сталого розвитку для туристичних підприємств і DESTINAЦІЙ. GSTC виступає міжнародним акредитаційним органом у сфері сертифікації сталого туризму та визначає базові критерії для туристичної індустрії. [45,46].

Критерії GSTC охоплюють чотири основні напрями:

1. ефективне управління сталим розвитком;
2. соціально-економічні вигоди для місцевих громад;
3. збереження культурної спадщини;
4. мінімізацію негативного впливу на довкілля.

Основною метою критеріїв GSTC є формування єдиного міжнародного підходу до розуміння сталого туризму та створення базових вимог для туристичних підприємств і DESTINAЦІЙ.

Поряд із GSTC значного поширення набули екологічні сертифікаційні програми, серед яких особливе місце займають:

- Green Key;
- Blue Flag;
- EU Ecolabel.

Програма Green Key є міжнародною екологічною сертифікацією для готелів та інших засобів розміщення. Вона передбачає дотримання вимог щодо енергоефективності, управління відходами, економії водних ресурсів та екологічної освіти персоналу й туристів.

Blue Flag – одна з найбільш відомих міжнародних екологічних програм сертифікації пляжів і прибережних територій. Наявність сертифіката Blue Flag підтверджує високу якість води, безпеку та ефективне екологічне управління територією.

У країнах Європейського Союзу активно використовується система EU Ecolabel, що спрямована на стимулювання екологічно відповідального виробництва та надання послуг у туристичній сфері.

На думку Mihalič [55], екологічна сертифікація є важливим інструментом формування відповідального туризму та підвищення екологічної свідомості споживачів.

У сучасних умовах міжнародна сертифікація виступає не лише інструментом контролю якості, але й важливим фактором конкурентоспроможності туристичних підприємств (див. рис. 3).

Рис.3. Переваги наявності міжнародних сертифікатів для туристичних підприємств (розроблено автором)

Дослідження Heras-Saizarbitoria et al. [49] підтверджують, що впровадження систем сертифікації позитивно впливає на ефективність управління підприємствами та їх ринкову позицію.

Важливим аспектом є також зростання попиту на екологічно відповідальні туристичні продукти. Сучасні туристи дедалі більше орієнтуються на критерії екологічності, безпеки та соціальної відповідальності під час вибору

туристичних послуг. У цьому контексті сертифікація виступає індикатором якості та надійності туристичного підприємства.

На думку Font і McCabe [36], екологічне маркування та міжнародна сертифікація стають ефективними маркетинговими інструментами, які впливають на поведінку споживачів і формують конкурентні переваги підприємств.

Українські дослідники також підкреслюють значення міжнародних стандартів для розвитку туристичної галузі України.

Таким чином, міжнародні стандарти та системи сертифікації є важливими інструментами реалізації принципів сталого розвитку туризму, забезпечуючи підвищення якості послуг, екологічної безпеки та конкурентоспроможності туристичних підприємств.

1.3. Методичні підходи та інструменти оцінювання сталості туристичної діяльності

Оцінювання сталості туристичної діяльності є необхідною умовою ефективного управління туризмом, оскільки дозволяє визначити не лише економічні результати галузі, а й її екологічні, соціальні та культурні наслідки. У міжнародній практиці для цього використовуються системи індикаторів, статистичні рамки, моніторингові інструменти, аудит відповідності стандартам та оцінювання впливу туризму на території. UNWTO підкреслює, що вимірювання сталого туризму має спиратися на порівнювані статистичні дані, які охоплюють економіку, довкілля та суспільство. [66]

Методична основа оцінювання сталого туризму ґрунтується на трьох групах показників: економічних, соціальних та екологічних.

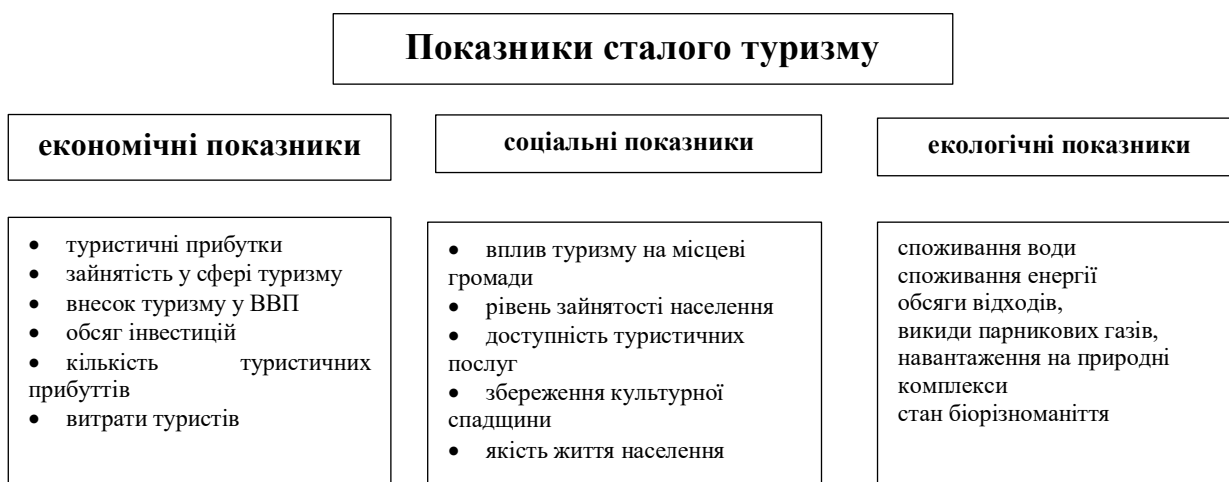

Рис. 4. Система показників сталого туризму

У підходах UNWTO до Measuring Sustainable Tourism окремо виділяються рахунки води, енергії, викидів парникових газів і твердих відходів. [66]

Важливим міжнародним орієнтиром є критерії Global Sustainable Tourism Council, які структурують сталість туризму за чотирма блоками: стале управління, соціально-економічні наслідки, культурні наслідки та екологічні наслідки (див. табл. 1). Такий підхід дозволяє оцінювати туристичну діяльність не лише з позиції прибутковості, а й з погляду відповідальності перед громадою, культурною спадщиною та довкіллям. [17, 28, 45-46]

Таблиця 1. Структура критеріїв сталого туризму Global Sustainable Tourism Council, (розроблено автором)

Критерії	Основний зміст
Стале управління	стратегія розвитку, система моніторингу, аудит, сертифікація, управління якістю туристичних послуг
Соціально-економічні наслідки	підтримка місцевих громад, зайнятість населення, економічна вигода для територій, розвиток локального бізнесу
Культурні наслідки	збереження культурної спадщини, підтримка традицій, автентичність дестинацій, захист культурної ідентичності
Екологічні наслідки	охорона довкілля, управління природними ресурсами, мінімізація забруднення, збереження біорізноманіття

В українських дослідженнях також наголошується на важливості статистичного забезпечення оцінювання туризму. Зокрема, Т. Марусей зазначає, що традиційні статистичні показники туризму, такі як кількість розміщених осіб у засобах розміщування, не є достатніми для повної характеристики галузі в умовах сталого розвитку. [12]

Для оцінювання ефективності туристичної діяльності використовують комплекс кількісних і якісних методів. До кількісних методів належать статистичний аналіз, індексний метод, рейтингове оцінювання, кореляційно-регресійний аналіз, економічне моделювання, аналіз туристичних потоків і показників завантаженості засобів розміщення. До якісних методів належать експертне оцінювання, SWOT-аналіз, анкетування туристів і представників місцевих громад, аудит управлінських практик та аналіз відповідності міжнародним стандартам.

У сучасних міжнародних підходах дедалі більше уваги приділяється регіональному рівню оцінювання. Наприклад, OECD у дослідженні сталості

туризму на регіональному рівні в Іспанії запропонувала систему з 30 індикаторів і 57 метрик, пов'язаних із пріоритетами туристичної політики та управління DESTINACIAMI. [12]

Для українських умов доцільним є поєднання економіко-статистичних методів із просторовим аналізом. Зокрема, у дослідженнях туристичної діяльності регіонів України застосовуються статистичний, аналітичний, графічний, математичний та описовий методи, що дозволяють виявляти динаміку туристичних показників і проблемні тенденції розвитку територій.

Моніторинг сталого туризму передбачає регулярне збирання, аналіз і порівняння даних щодо туристичних потоків, ресурсного навантаження, економічної ефективності, соціального впливу та екологічних наслідків. UNWTO розглядає Measuring Sustainable Tourism як основу для формування «спільної мови» вимірювання сталості туризму та порівняння результатів між країнами й регіонами. [66]

Особливе значення має аудит відповідності стандартам. Він може охоплювати перевірку систем управління якістю, екологічного менеджменту, безпеки послуг, управління відходами, енергоефективності, роботи з персоналом і взаємодії з місцевою громадою. У сфері туристичних підприємств аудит доцільно пов'язувати зі стандартами ISO 9001, ISO 14001, критеріями GSTC та екологічними сертифікаційними системами.

У контексті України важливим є розвиток державних цифрових інструментів моніторингу. Наприклад, Державне агентство розвитку туризму України у 2025 році повідомляло про аудит програмного продукту Єдиного туристичного реєстру, що свідчить про поступове формування інформаційної бази для управління туристичною сферою. [6]

Стандарти у сфері туризму виконують не лише регулятивну, а й управлінську функцію. Вони формують чіткі вимоги до якості послуг, безпеки, екологічної відповідальності та організації внутрішніх процесів підприємства. У підручнику Н. Богдан, І. Писаревського та С. Погасія «Управління якістю туристських послуг» розглядаються проблеми управління якістю послуг у

туристичній сфері, що є важливою методичною основою для оцінювання діяльності туристичних підприємств. [1]

Стандартизація також є інструментом державного регулювання туристичної галузі. Українські дослідження підкреслюють, що стандартизація поєднує нормативні документи з метою задоволення потреб споживачів, забезпечення якості туристичного продукту та врахування інтересів підприємств туристичної індустрії.

У практичному вимірі стандарти дозволяють підприємствам: уніфікувати процедури обслуговування, контролювати якість послуг, підвищувати прозорість діяльності, знижувати екологічні ризики та формувати довіру споживачів. Для DESTINACIЙ стандарти є інструментом координації дій органів влади, бізнесу та місцевих громад.

Державна політика відіграє ключову роль у впровадженні стандартів сталого туризму, оскільки саме держава формує нормативно-правову базу, систему контролю якості, статистичне забезпечення, інституційні механізми підтримки бізнесу та національні пріоритети туристичного розвитку. OECD у звіті *Tourism Trends and Policies 2024* наголошує на потребі координованої та перспективної політики для формування більш стійкого, сталого й інклюзивного туристичного сектору. [56,57]

Для України важливими напрямами є гармонізація національних стандартів із міжнародними підходами, розвиток системи сертифікації, удосконалення туристичної статистики, цифровізація туристичних реєстрів, підтримка громад і впровадження європейських стандартів у політику туризму. В українському науковому дискурсі наголошується, що механізмами державного регулювання у сфері туристичних послуг є стандартизація, класифікація об'єктів туристичної індустрії та кадрове забезпечення галузі.

Отже, методичні підходи до оцінювання сталості туристичної діяльності повинні бути комплексними й охоплювати економічні, соціальні, культурні та екологічні показники. Найбільш ефективною є модель, що поєднує міжнародні

індикаторні системи, стандарти якості, екологічний аудит, статистичний моніторинг і державну політику підтримки сталого туризму.

Висновки до 1 розділу. Було встановлено, що стандартизація є одним із ключових інструментів забезпечення сталого розвитку туризму, оскільки сприяє підвищенню якості туристичних послуг, екологічної безпеки та конкурентоспроможності туристичних дестинацій. Дослідження показало, що міжнародні стандарти ISO, критерії GSTC та системи екологічної сертифікації формують основу сучасної моделі сталого туризму та забезпечують інтеграцію екологічних, соціальних і економічних принципів у туристичну діяльність. Важливе значення мають методичні підходи до оцінювання сталості туристичної діяльності, що базуються на системі індикаторів, моніторингу, аудиті та міжнародних статистичних підходах. Встановлено, що ефективне впровадження стандартів потребує комплексного поєднання державного регулювання, системи сертифікації, екологічного менеджменту та сучасних інструментів оцінювання сталості туристичних територій. Таким чином, стандартизація виступає важливою передумовою формування конкурентоспроможного, екологічно відповідального та соціально орієнтованого туристичного ринку

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Світовий досвід впровадження стандартів сталого туризму

У сучасних умовах міжнародний туризм дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку, що зумовлює активне впровадження міжнародних стандартів, екологічних сертифікацій та систем управління якістю. Світовий досвід демонструє, що стандартизація є одним із ключових інструментів забезпечення конкурентоспроможності туристичних дестинацій, підвищення якості послуг і мінімізації негативного впливу туризму на довкілля.

Важливу роль у формуванні глобальних підходів до сталого туризму відіграє UNWTO, яка розробляє міжнародні рекомендації щодо розвитку відповідального туризму та інтеграції принципів сталого розвитку у туристичну політику держав. Організація наголошує, що сталий туризм повинен забезпечувати баланс між економічними вигодами, соціальними потребами місцевих громад та охороною навколишнього середовища. [64-67]

Важливим міжнародним інституційним механізмом є також Global Sustainable Tourism Council [41], який розробив глобальні критерії сталого туризму для дестинацій, готелів, туроператорів та інших суб'єктів туристичної діяльності. Критерії GSTC охоплюють:

- ефективне управління;
- соціально-економічний розвиток громад;
- збереження культурної спадщини;
- охорону довкілля.

Вони використовуються як міжнародний орієнтир для сертифікації туристичних підприємств і територій. [41, 46]

Міжнародні стандарти ISO у сфері туризму. У розвинених країнах значного поширення набули стандарти ISO, насамперед ISO 9001 та ISO 14001. [52]

Стандарт ISO 9001 регламентує системи управління якістю та спрямований на:

- підвищення якості туристичних послуг;
- стандартизацію процесів обслуговування;
- покращення взаємодії зі споживачами;
- оптимізацію управлінських процесів.

Його застосування особливо поширене у готельному бізнесі, туристичних агентствах, транспортних компаніях та сфері гостинності. Впровадження ISO 9001 дозволяє підприємствам забезпечувати стабільний рівень сервісу та формувати позитивний імідж на міжнародному ринку.

Стандарт ISO 14001 регулює системи екологічного менеджменту та орієнтований на мінімізацію негативного впливу діяльності підприємств на довкілля. Він передбачає:

- ефективне використання природних ресурсів;
- скорочення обсягів відходів;
- енергоефективність;
- контроль екологічних ризиків.

Як зазначає Buckley [31], саме екологічні стандарти стали основою переходу туристичної індустрії до моделей відповідального та сталого розвитку.

У країнах Європейського Союзу, Канаді, Австралії та Японії впровадження ISO-стандартів є складовою державної політики підтримки сталого туризму. [52]

Екологічні сертифікаційні програми у світовій практиці. Одним із найпоширеніших інструментів забезпечення сталого туризму є міжнародні екологічні сертифікації (див. рис. 5).

Green Key є міжнародною екологічною програмою сертифікації для готелів, кемпінгів, конференц-центрів та інших засобів розміщення. Сертифікація передбачає дотримання критеріїв щодо:

- енергоефективності;
- економії водних ресурсів;
- сортування та утилізації відходів;
- екологічної освіти персоналу та туристів.

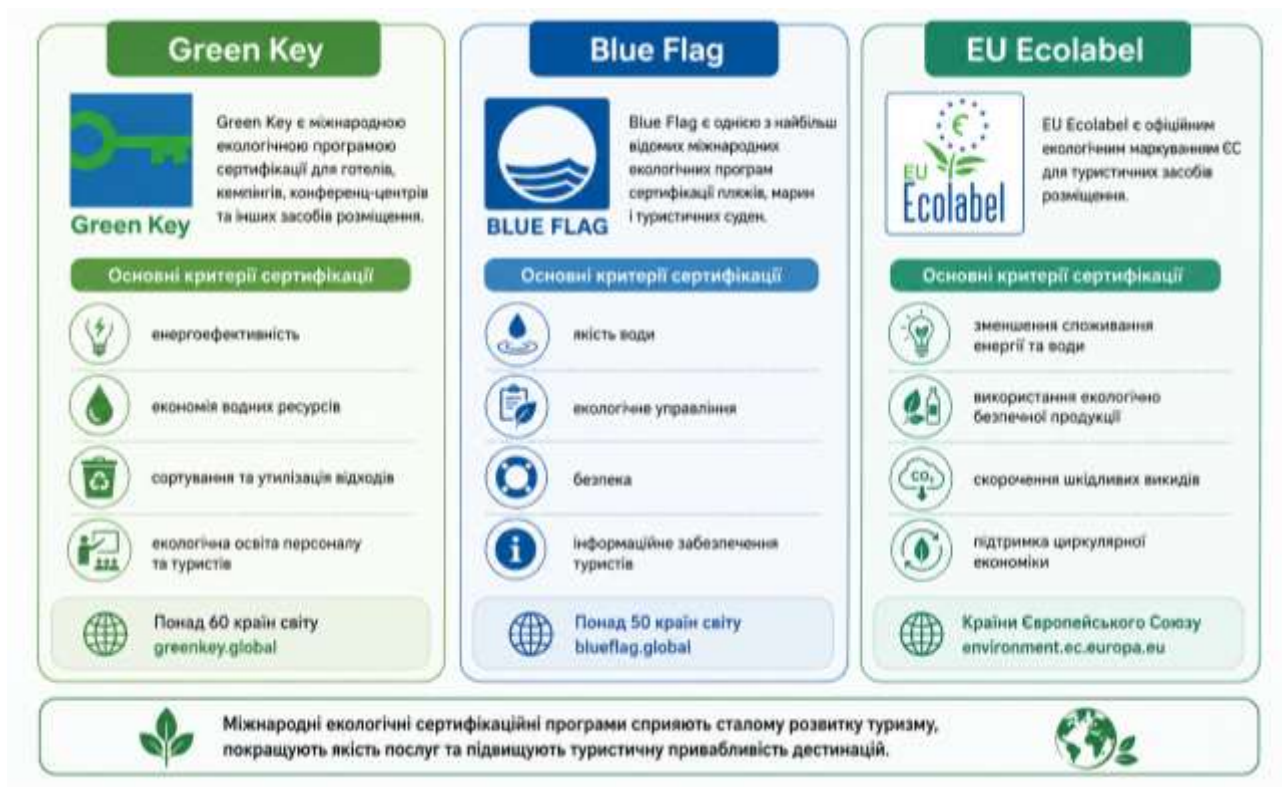

Рис. 5 Міжнародні екологічні програми сертифікації у сфері туризму
Станом на сьогодні Green Key функціонує більш ніж у 60 країнах світу.

[43]

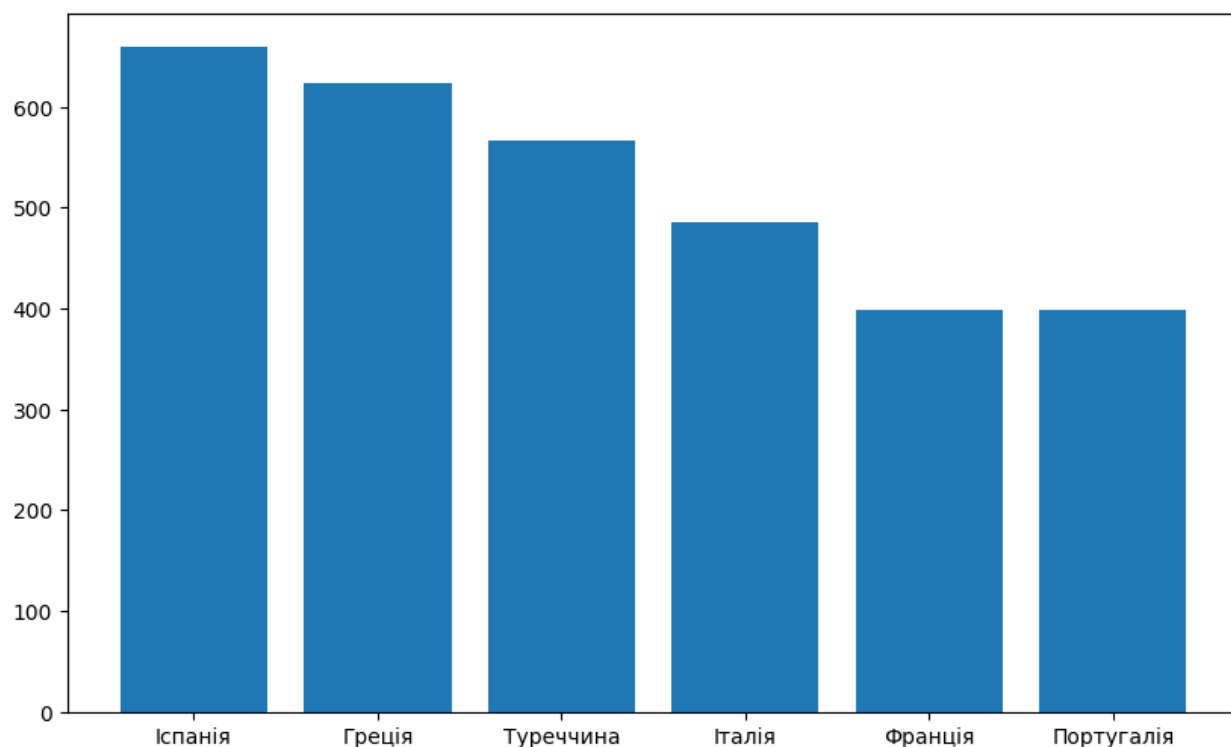

Рис. 6. Кількість сертифікованих пляжів Blue Flag у провідних туристичних країнах світу [за даними 27]

Blue Flag є однією з найбільш відомих міжнародних екологічних програм сертифікації пляжів, марин і туристичних суден. Програма оцінює:

- якість води;
- екологічне управління;
- безпеку;
- інформаційне забезпечення туристів.

Наявність сертифіката Blue Flag значно підвищує туристичну привабливість прибережних територій та є важливим маркетинговим інструментом для дестинацій. [27]

EU Ecolabel. У країнах Європейського Союзу активно застосовується система EU Ecolabel — офіційне екологічне маркування ЄС. Вона використовується для туристичних засобів розміщення та спрямована на:

- зменшення споживання енергії та води;
- використання екологічно безпечної продукції;
- скорочення шкідливих викидів;
- підтримку циркулярної економіки.

Система EU Ecolabel сприяє формуванню екологічно відповідального туристичного ринку Європи. [38]

Концепція «зелених дестинацій». У міжнародній практиці дедалі більшого поширення набуває концепція «зелених дестинацій» (Green Destinations). Вона передбачає комплексне впровадження принципів сталого розвитку на рівні туристичних територій та охоплює:

- екологічне управління;
- розвиток локальної економіки;
- підтримку місцевих громад;
- збереження природної та культурної спадщини.

Програма Green Destinations функціонує у багатьох країнах Європи та Азії й використовується як модель сталого управління туристичними територіями. [43]

Особливо успішними прикладами впровадження концепції «зелених дестинацій» є Нідерланди, Словенія, Швеція. Наприклад, Словенія реалізує національну програму Slovenia Green, яка поєднує екологічну сертифікацію, сталу мобільність та розвиток місцевих громад. [61]

Вплив стандартів на конкурентоспроможність туристичних територій.
Світовий досвід свідчить, що впровадження міжнародних стандартів та екологічних сертифікацій забезпечує:

- зниження екологічного навантаження;
- підвищення якості туристичних послуг;
- ефективніше використання ресурсів;
- формування позитивного іміджу дестинацій;
- підвищення рівня довіри туристів;
- посилення конкурентних переваг на міжнародному ринку.

Дослідження Font і McCabe [36] підтверджують, що сертифікація та екологічне маркування стають важливими маркетинговими інструментами та впливають на вибір туристичних дестинацій споживачами.

Таким чином, міжнародний досвід демонструє, що стандартизація та сертифікація є невід’ємними складовими сталого розвитку туризму. Їх використання дозволяє забезпечити баланс між економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та охороною довкілля.

2.2. Особливості впровадження стандартів сталого туризму в Україні

У сучасних умовах розвитку туристичної галузі України питання впровадження стандартів сталого туризму набуває особливої актуальності. Інтеграція принципів сталого розвитку у туристичну діяльність є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності національного туристичного продукту, адаптації до європейських вимог та забезпечення ефективного використання природно-рекреаційного потенціалу країни.

Основу системи стандартизації у сфері туризму в Україні становлять державні стандарти (ДСТУ), які регламентують вимоги до туристичних послуг, засобів розміщення, безпеки обслуговування та якості сервісу. Нормативно-правове регулювання здійснюється відповідно до Закону України «Про туризм», Закону України «Про стандартизацію», а також галузевих нормативних документів.

Водночас українська система стандартизації туристичної діяльності характеризується недостатнім рівнем інтеграції міжнародних підходів та обмеженим впровадженням сучасних екологічних і соціальних стандартів. Як зазначають українські дослідники, стандартизація у туристичній сфері має переважно формальний характер і не завжди виступає інструментом реального забезпечення якості та сталості туристичних послуг.

Однією з основних особливостей розвитку сталого туризму в Україні є фрагментарне впровадження стандартів. У більшості випадків стандартизація охоплює окремі елементи туристичної діяльності, зокрема:

- категоризацію засобів розміщення;
- санітарно-гігієнічні вимоги;
- безпеку туристичних послуг;
- окремі аспекти екологічного менеджменту.

Комплексні системи управління якістю та сталим розвитком застосовуються переважно великими готельними мережами або підприємствами, орієнтованими на міжнародний туристичний ринок.

Дослідження показують, що більшість малих і середніх туристичних підприємств не мають достатніх ресурсів для впровадження міжнародних стандартів ISO чи екологічних сертифікаційних програм.

Обмежене використання міжнародних сертифікаційних систем. В Україні міжнародні системи сертифікації, такі як Green Key, ISO 14001 або GSTC, використовуються обмежено. Найбільш поширеними вони є у великих готельних комплексах та окремих рекреаційних об'єктах, орієнтованих на іноземних туристів.

Одним із прикладів є впровадження програми Green Key у низці українських готелів, зокрема у Києві, Львові, Буковелі та Одесі. [24,25]

Найбільш активно програма Green Key реалізується у гірському туристичному кластері Буковелю – 11/[25]

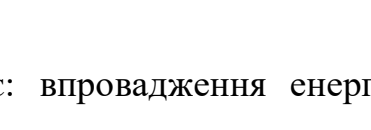
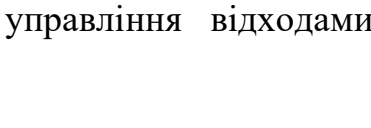
№	Назва закладу	
1	Radisson Blu Resort Bukovel	
2	Glacier Premium Apartments	
3	HAY by Edem Family	
4	TAVEL Hotel & SPA	
5	HVOYA Apart-Hotel	
6	Twins Hotel	
7	Mountain Residence	
8	Bukovel Hotel	
9	Bukovel Apart	
10	Bukovel Chalet	
11	Shelter Hotel	

Рис. 7. Сертифіковані Green Key готелі Буковелю

Сертифікація Green Key передбачає: впровадження енергоефективних технологій; економію водних ресурсів; управління відходами; екологічне навчання персоналу.

Рис. 8. Holiday Inn Kyiv, сертифікація Green Key [50]

Попри позитивний досвід, масштаби використання міжнародних сертифікацій в Україні залишаються значно нижчими порівняно з країнами Європейського Союзу.

Основними причинами є: висока вартість сертифікації; недостатня державна підтримка; низький рівень поінформованості бізнесу; відсутність системи стимулювання підприємств.

На думку українських науковців, недостатній рівень впровадження міжнародних стандартів стримує інтеграцію України у світовий туристичний простір та знижує конкурентоспроможність національного туристичного продукту.

Важливою проблемою є недостатній рівень державної підтримки впровадження стандартів сталого туризму. У багатьох країнах Європи розвиток екологічної сертифікації та «зеленого» туризму підтримується через: державні програми; податкові стимули; грантові механізми; національні стратегії сталого розвитку туризму.

В Україні державна політика у цій сфері лише формується. Державне агентство розвитку туризму України поступово інтегрує принципи сталого розвитку у туристичну політику, однак відсутність комплексної національної програми сталого туризму залишається суттєвим обмеженням. [4-7]

Крім того, проблема ускладнюється недостатнім рівнем координації між органами державної влади, місцевим самоврядуванням і представниками туристичного бізнесу.

Ще однією характерною особливістю є недостатня обізнаність суб'єктів туристичного бізнесу щодо переваг стандартизації та сертифікації. Частина підприємств розглядає сертифікацію як додаткові витрати, а не як інструмент підвищення якості та конкурентоспроможності.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що в Україні недостатньо розвинена система професійної підготовки кадрів у сфері сталого туризму, а питання екологічного менеджменту та міжнародних стандартів обмежено представлені у практиці туристичного менеджменту.

Позитивні тенденції розвитку сталого туризму в Україні. Попри існуючі проблеми, в Україні спостерігаються позитивні тенденції у сфері впровадження принципів сталого туризму.

Одним із найбільш динамічних напрямів є розвиток сільського (зеленого) туризму, особливо у Карпатському регіоні, Поліссі та Поділлі. Сільський туризм сприяє: диверсифікації економіки сільських територій; збереженню традиційної культури; підтримці локальних громад; розвитку екологічно орієнтованих форм туризму.

Українська асоціація активного та екологічного туризму активно популяризує принципи сталого туризму та підтримує розвиток локальних туристичних ініціатив. [23]

Впровадження екологічних практик у готельному секторі. Поступово екологічні практики впроваджуються і в готельному бізнесі. Серед найбільш поширених заходів: використання енергозберігаючих технологій; сортування

відходів; скорочення використання пластику; застосування екологічних миючих засобів; впровадження систем економії води та електроенергії.

Участь у міжнародних ініціативах сталого розвитку

Україна також бере участь у міжнародних ініціативах та програмах сталого розвитку туризму. Важливими є: співпраця з UNWTO; участь у програмах ЄС; реалізація транскордонних екологічних проєктів; інтеграція Цілей сталого розвитку ООН у туристичну політику.

Таким чином, впровадження стандартів сталого туризму в Україні перебуває на етапі становлення. Попри низку проблем, поступово формуються передумови для розвитку екологічно відповідального туризму, інтеграції міжнародних стандартів та підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі.

2.3. Порівняльний аналіз та проблеми впровадження стандартів сталого туризму

У сучасних умовах стандартизація та сертифікація виступають важливими інструментами забезпечення сталого розвитку туристичної галузі. Порівняння міжнародного та українського досвіду впровадження стандартів сталого туризму свідчить про суттєві відмінності як у рівні розвитку нормативно-інституційної бази, так і в практиці застосування міжнародних стандартів і систем сертифікації.

У більшості розвинених країн стандартизація туризму є системною складовою державної політики та механізмом стратегічного управління туристичними DESTINATIONAMI. Натомість в Україні впровадження стандартів має фрагментарний характер і здійснюється переважно окремими суб'єктами туристичної діяльності без цілісної координації на національному рівні.

Міжнародний досвід стандартизації сталого туризму. У країнах Європейського Союзу, Канаді, Австралії, Японії та Новій Зеландії стандарти сталого туризму інтегровані у систему державного управління туристичною галуззю. Основу становлять:

- міжнародні стандарти ISO;
- критерії Global Sustainable Tourism Council;
- екологічні сертифікації Green Key, Blue Flag, EU Ecolabel;
- системи моніторингу туристичного навантаження;
- державні програми підтримки «зелених» DESTINATIONAMI.

У міжнародній практиці стандарти виконують не лише функцію контролю якості, а й виступають інструментом стратегічного управління туристичними територіями. OECD наголошує, що сучасна туристична політика має бути орієнтована на формування стійкого, інклюзивного та екологічно відповідального туристичного сектору. [56,57]

У країнах ЄС значна увага приділяється розвитку концепції «зелених DESTINATIONAMI», яка передбачає:

- комплексне екологічне управління;

- підтримку локальних громад;
- розвиток сталої мобільності;
- збереження природної та культурної спадщини.

Наприклад, у Словенії функціонує національна система Slovenia Green, що інтегрує екологічні стандарти, сертифікацію та державну підтримку туристичних територій. [61]

Важливим аспектом міжнародного досвіду є високий рівень державної підтримки екологічної сертифікації. У багатьох країнах сертифікація туристичних підприємств частково фінансується за рахунок державних програм або грантових механізмів.

Особливості української моделі стандартизації. На відміну від розвинених країн, в Україні стандартизація у сфері туризму має частковий та несистемний характер. Хоча законодавча база у сфері туризму поступово адаптується до європейських вимог, практичне впровадження міжнародних стандартів залишається обмеженим.

Основу національної системи становлять державні стандарти (ДСТУ), які регламентують:

- вимоги до туристичних послуг;
- категоризацію засобів розміщення;
- безпеку обслуговування;
- окремі аспекти якості туристичного продукту.

Проте, на відміну від міжнародної практики, стандартизація в Україні часто має формальний характер і не супроводжується ефективними механізмами моніторингу, сертифікації та контролю.

Дослідники підкреслюють, що в Україні відсутня комплексна система управління сталим туризмом, а екологічна сертифікація охоплює лише незначну частину туристичних підприємств.

Основні проблеми впровадження стандартів сталого туризму в Україні представлені нижче (див. рис. 9).

Відсутність цілісної системи сертифікації. Однією з ключових проблем є відсутність національної системи сертифікації сталого туризму, яка б відповідала міжнародним вимогам. Наявні механізми сертифікації здебільшого орієнтовані на технічні аспекти безпеки та категоризацію об'єктів туристичної індустрії.

Міжнародні системи сертифікації (Green Key, GSTC, ISO 14001) [43, 45, 46, 52] використовуються лише окремими підприємствами, переважно великими готельними комплексами або об'єктами, орієнтованими на іноземних туристів.

Фінансові та інституційні обмеження. Важливим бар'єром є недостатнє фінансування процесів сертифікації та екологічної модернізації туристичних підприємств. Для малого та середнього бізнесу впровадження міжнародних стандартів часто є економічно складним через: високу вартість сертифікації; необхідність модернізації інфраструктури; додаткові витрати на аудит та моніторинг.

Крім того, проблемою є недостатній рівень інституційної підтримки з боку держави. В Україні відсутні ефективні механізми стимулювання підприємств до впровадження екологічних стандартів, тоді як у країнах ЄС такі механізми є важливою складовою туристичної політики.

Низька мотивація бізнесу. Суттєвою проблемою залишається низька мотивація суб'єктів туристичного бізнесу щодо впровадження міжнародних стандартів. Частина підприємств сприймає стандартизацію як формальну вимогу або додаткові витрати, а не як інструмент підвищення конкурентоспроможності.

У дослідженнях зазначається, що в Україні недостатньо поширена культура екологічної відповідальності та корпоративного сталого управління у сфері туризму.

Недостатня інтеграція принципів сталого розвитку у практику. Ще однією проблемою є недостатня інтеграція принципів сталого розвитку у практичну діяльність туристичних підприємств та органів управління. У багатьох випадках екологічні та соціальні аспекти розглядаються як другорядні порівняно з економічною ефективністю.

Водночас міжнародний досвід демонструє, що саме інтеграція принципів сталості у систему управління дозволяє забезпечити довгострокову конкурентоспроможність туристичних дестинацій.

Рис. 9. Основні проблеми впровадження стандартів сталого туризму в Україні

З огляду на сучасні тенденції розвитку туризму, для України актуальним є формування ефективної національної моделі стандартизації, яка б поєднувала:

- міжнародні стандарти ISO та GSTC;
- державну підтримку сертифікації;
- розвиток екологічного менеджменту;
- систему моніторингу сталості туристичних територій;
- підтримку місцевих громад і «зелених» дестинацій.

Особливо важливими є:

- гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами;
- розвиток системи професійної підготовки кадрів;
- популяризація екологічної сертифікації;
- створення економічних стимулів для бізнесу.

Табл. 2. Модель національної стандартизації сталого туризму в Україні

Блок моделі	Основний зміст	Очікуваний результат
1. Міжнародна основа	Адаптація стандартів ISO, критеріїв GSTC, рекомендацій UNWTO, екологічних сертифікацій Green Key, Blue Flag, EU Ecolabel	Гармонізація української системи стандартизації з міжнародними вимогами
2. Нормативно-правове забезпечення	Оновлення ДСТУ, узгодження законодавства з європейськими стандартами, розроблення національних критеріїв сталого туризму	Формування єдиної правової бази для впровадження стандартів
3. Інституційна підтримка	Координація з боку державних органів, участь ДАРТ, органів місцевого самоврядування, професійних асоціацій	Посилення управління та контролю якості туристичних послуг
4. Сертифікація та аудит	Створення національної системи сертифікації сталого туризму, регулярний аудит підприємств і дестинацій	Підвищення прозорості, довіри туристів і конкурентоспроможності
5. Екологічний менеджмент	Впровадження енергоефективності, сортування відходів, економії води, зменшення викидів, ресурсозбереження	Зниження негативного впливу туризму на довкілля
6. Моніторинг сталості	Система показників: екологічні, соціальні, економічні, управлінські індикатори	Постійне оцінювання стану туристичних територій
7. Підтримка громад і зелених дестинацій	Залучення місцевих громад, розвиток сільського зеленого туризму, підтримка локальних продуктів і культурної спадщини	Збалансований розвиток територій і підвищення якості життя населення
8. Освіта та підготовка кадрів	Навчання персоналу стандартам якості, екологічного менеджменту, інклюзивного сервісу та сталого туризму	Підвищення професійного рівня працівників туристичної сфери
9. Економічні стимули для бізнесу	Гранти, податкові пільги, компенсація витрат на сертифікацію, підтримка малого й середнього бізнесу	Мотивація підприємств до впровадження стандартів

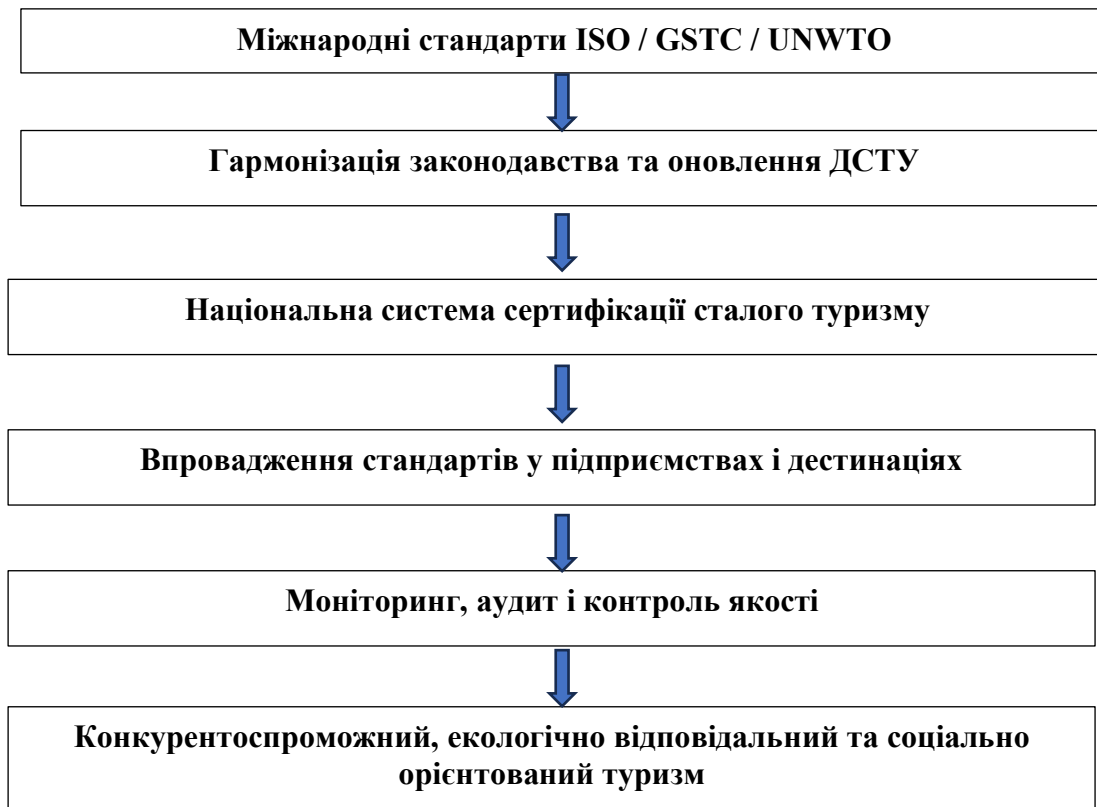

Рис. 10. Узагальнена схема моделі національної стандартизації сталого туризму в Україні

Порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду показує, що в Україні процес впровадження стандартів сталого туризму потребує систематизації, інституційної підтримки та активнішої інтеграції міжнародних підходів. Формування ефективної моделі стандартизації є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України та її інтеграції у світовий туристичний простір.

Висновок до 2 розділу. Отже, аналіз міжнародного та українського досвіду засвідчив, що стандартизація є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій. Світова практика демонструє ефективність використання міжнародних стандартів ISO, критеріїв GSTC та екологічних сертифікаційних програм Green Key, Blue Flag і EU Ecolabel у системі управління туризмом. Встановлено, що в Україні процес впровадження стандартів сталого

туризму перебуває на етапі становлення та характеризується фрагментарністю, недостатнім рівнем державної підтримки й обмеженим використанням міжнародних систем сертифікації. Водночас позитивними тенденціями є розвиток сільського зеленого туризму, поширення екологічних практик у готельному секторі та інтеграція принципів сталого розвитку у туристичну політику. Таким чином, для України актуальним є формування комплексної моделі стандартизації сталого туризму, що поєднуватиме міжнародні стандарти, державну підтримку, систему моніторингу та розвиток екологічно відповідальних туристичних дестинацій.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

3.1. Удосконалення нормативно-інституційного забезпечення стандартизації у сфері туризму

Ефективність впровадження стандартів сталого туризму значною мірою залежить від якості нормативно-правового та інституційного середовища. У сучасних умовах сталий розвиток туристичної галузі потребує комплексної системи регулювання, яка б забезпечувала баланс між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. У більшості розвинених країн стандартизація туризму є складовою державної політики та інтегрована у систему стратегічного управління туристичними дестинаціями. В Україні система нормативного забезпечення туризму формується відповідно до Закону України «Про туризм», Закону України «Про стандартизацію», а також низки державних стандартів (ДСТУ), що регламентують діяльність суб'єктів туристичної індустрії. Однак сучасні виклики, пов'язані з інтеграцією до європейського простору, глобальними екологічними змінами та розвитком сталого туризму, потребують оновлення національної системи стандартизації та її адаптації до міжнародних підходів.

Гармонізація національних стандартів із міжнародними підходами. Одним із ключових напрямів удосконалення нормативно-інституційного забезпечення є гармонізація українських стандартів із міжнародними рекомендаціями UNWTO та критеріями Global Sustainable Tourism Council. [41, 66, 67]

UNWTO визначає сталий туризм як систему управління туристичною діяльністю, що враховує економічні, соціальні та екологічні наслідки розвитку туризму. Організація рекомендує державам інтегрувати принципи сталого розвитку у національну туристичну політику, розвивати системи моніторингу туристичного навантаження та впроваджувати міжнародні стандарти якості. [66, 67] GSTC, у свою чергу, розробив міжнародні критерії сталого туризму для підприємств і туристичних дестинацій, які охоплюють: ефективне управління;

підтримку місцевих громад; збереження культурної спадщини; охорону довкілля. Використання критеріїв GSTC як основи для модернізації української системи стандартизації дозволить забезпечити: адаптацію туристичної галузі до міжнародних вимог; підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств; інтеграцію України у світовий туристичний простір; формування позитивного міжнародного іміджу держави.

Оновлення державних стандартів та створення системи сертифікації. Важливим напрямом є оновлення державних стандартів (ДСТУ) з урахуванням принципів сталого розвитку. Сучасна система ДСТУ [14] у сфері туризму переважно орієнтована на технічні та організаційні аспекти діяльності, тоді як екологічні, соціальні та інституційні компоненти залишаються недостатньо інтегрованими. Доцільним є (див. рис. 11): впровадження екологічних критеріїв у державні стандарти; інтеграція показників енергоефективності та ресурсозбереження; розроблення стандартів для «зелених» туристичних дестинацій; адаптація стандартів до вимог Європейського Союзу.

Рис. 11. Напрями удосконалення системи ДСТУ у сфері туризму в контексті сталого розвитку

Особливо актуальним є створення національної системи сертифікації сталого туризму. У більшості країн ЄС функціонують державні або змішані системи сертифікації, що поєднують екологічні стандарти, аудит якості та державний контроль.

Для України перспективним є створення системи сертифікації, яка б:

- базувалася на міжнародних стандартах ISO та GSTC;
- охоплювала туристичні підприємства і дестинації;
- передбачала систему незалежного аудиту;
- забезпечувала прозорість і довіру споживачів.

Посилення ролі державних та регіональних інституцій. Ефективне впровадження стандартів сталого туризму неможливе без активної участі державних і регіональних інституцій. У міжнародній практиці саме державні органи забезпечують: формування туристичної політики; координацію процесів сертифікації; контроль якості туристичних послуг; підтримку екологічних ініціатив; розвиток систем моніторингу сталості.

В Україні важливу роль у цьому процесі відіграє Державне агентство розвитку туризму України, однак його функціональні можливості та інституційна спроможність потребують подальшого посилення. (tourism.gov.ua)

Доцільним є: створення регіональних центрів підтримки сталого туризму; впровадження системи моніторингу сталості туристичних територій; розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадами;

- підтримка локальних екологічних ініціатив.

У країнах Європейського Союзу регіональні органи влади активно залучаються до управління туристичними дестинаціями, що дозволяє враховувати специфіку територій та ефективніше впроваджувати стандарти сталого розвитку.

Економічні стимули та підтримка бізнесу. Важливим інструментом розвитку стандартизації є створення системи економічного стимулювання підприємств, що впроваджують екологічні та соціально відповідальні практики.

Доцільними є: податкові пільги для сертифікованих підприємств; грантові програми підтримки екологічної модернізації; компенсація частини витрат на сертифікацію; пільгове кредитування для впровадження енергоефективних технологій.

У міжнародній практиці такі механізми широко використовуються для розвитку «зеленого» туризму та стимулювання бізнесу до впровадження міжнародних стандартів.

Крім того, важливим є підвищення рівня обізнаності суб'єктів туристичної діяльності щодо переваг стандартизації та сертифікації. Це потребує: розвитку професійної освіти; проведення тренінгів; інформаційної підтримки; популяризації міжнародних екологічних стандартів.

Роль децентралізації та територіальних громад. Важливим аспектом удосконалення системи управління туризмом є децентралізація та посилення ролі територіальних громад у впровадженні стандартів сталого розвитку.

У сучасних умовах громади виступають важливими суб'єктами управління туристичними ресурсами та можуть: формувати локальні туристичні стратегії; підтримувати розвиток екологічного туризму; контролювати використання природних ресурсів; розвивати локальні бренди та «зелені» дестинації.

Особливо перспективним є розвиток сільського та екологічного туризму на рівні територіальних громад, що сприятиме: диверсифікації місцевої економіки; збереженню культурної спадщини; підтримці локального підприємництва; підвищенню якості життя населення.

Таким чином, удосконалення нормативно-інституційного забезпечення стандартизації у сфері туризму має ґрунтуватися на гармонізації міжнародних і національних підходів, розвитку системи сертифікації, посиленні ролі державних та регіональних інституцій, підтримці бізнесу й активному залученні територіальних громад до процесів управління сталим туризмом.

3.2. Впровадження міжнародних стандартів і сертифікацій у діяльність туристичних підприємств

У сучасних умовах глобалізації туристичного ринку підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств неможливе без активного впровадження міжнародних стандартів якості та екологічного менеджменту. Міжнародна практика свідчить, що стандартизація та сертифікація є ефективними інструментами забезпечення високого рівня туристичних послуг, екологічної безпеки та формування довіри споживачів.

Особливого значення набуває інтеграція принципів сталого розвитку у систему управління туристичними підприємствами. Це дозволяє не лише мінімізувати негативний вплив туристичної діяльності на довкілля, а й формувати конкурентні переваги на міжнародному ринку туристичних послуг.

Впровадження міжнародних стандартів ISO. Одним із ключових напрямів удосконалення діяльності туристичних підприємств є впровадження стандартів ISO, насамперед ISO 9001 (див. табл.3) та ISO 14001.

Табл. 3. Характеристика Стандарту ISO 9001[52]

Сутність	Спрямованість	Застосовність
Визначає вимоги до систем управління якістю	• забезпечення стабільного рівня туристичних послуг; • стандартизацію внутрішніх процесів; • підвищення рівня задоволеності споживачів; • удосконалення системи управління підприємством.	• готелі • туристичні агентства; • туроператори; • заклади ресторанного господарства; • транспортні компанії.

Використання стандарту сприяє підвищенню якості обслуговування, оптимізації управлінських процесів і формуванню позитивного іміджу підприємства. Дослідження Heras-Saizarbitoria et al. підтверджують, що впровадження систем менеджменту якості позитивно впливає на ефективність діяльності підприємств та їх конкурентоспроможність.

Не менш важливим є стандарт ISO 14001, який регламентує системи екологічного менеджменту. Його впровадження дозволяє: зменшити негативний вплив туристичної діяльності на довкілля; оптимізувати використання ресурсів; впроваджувати енергоефективні технології; удосконалювати систему управління відходами; скорочувати екологічні ризики.

На думку Buckley [32] екологічна стандартизація є одним із ключових механізмів переходу туристичної індустрії до моделей сталого розвитку.

У міжнародній практиці стандарти ISO активно підтримуються державними та професійними організаціями, що сприяє їх широкому застосуванню у сфері гостинності.

Міжнародні екологічні сертифікаційні програми. Поряд зі стандартами ISO важливу роль у забезпеченні сталого розвитку туризму відіграють міжнародні сертифікаційні програми.

Green Key є міжнародною програмою екологічної сертифікації для готелів, хостелів, кемпінгів та інших засобів розміщення. Сертифікація базується на дотриманні критеріїв щодо: енергоефективності; економії водних ресурсів; екологічного управління; управління відходами; екологічної освіти персоналу та гостей. Участь у програмі Green Key дозволяє підприємствам: підвищити екологічну репутацію; оптимізувати витрати на ресурси; залучати екологічно свідомих туристів; формувати позитивний імідж на міжнародному ринку.

Програма функціонує у понад 60 країнах світу та є однією з найавторитетніших систем екологічної сертифікації у сфері гостинності. [43]

Blue Flag є міжнародною екологічною програмою сертифікації пляжів, прибережних зон та марин. Основними критеріями сертифікації є: якість води;

екологічне управління; безпека; екологічна освіта; інформаційне забезпечення туристів.

Наявність сертифіката Blue Flag підвищує туристичну привабливість прибережних територій та є важливим маркетинговим інструментом для дестинацій. У багатьох країнах Європи сертифікація Blue Flag є складовою державної політики розвитку сталого туризму. [27]

EU Ecolabel. У країнах Європейського Союзу широко застосовується система EU Ecolabel — офіційне екологічне маркування ЄС. Вона використовується для туристичних засобів розміщення та інших послуг туристичної індустрії.

Основною метою EU Ecolabel є: зниження негативного впливу туристичної діяльності на довкілля; підтримка ресурсозбереження; стимулювання використання екологічно безпечної продукції; розвиток циркулярної економіки.

Система EU Ecolabel сприяє формуванню єдиного екологічного простору Європейського Союзу та підтримує розвиток відповідального туризму. [38]

Основні напрями впровадження стандартів у діяльність туристичних підприємств.

- *Інтеграція стандартів у систему управління.* Важливим напрямом є інтеграція міжнародних стандартів у систему управління туристичними підприємствами. Це передбачає: адаптацію внутрішніх процесів до міжнародних вимог; впровадження систем контролю якості; створення систем екологічного менеджменту; регулярний моніторинг ефективності діяльності. Інтеграція стандартів дозволяє підприємствам забезпечити стабільність якості послуг і підвищити ефективність управління.

- *Підвищення рівня екологічної відповідальності.* Сучасний туристичний бізнес має орієнтуватися на принципи екологічної відповідальності. У цьому контексті важливими є: використання енергоефективних технологій; скорочення використання пластику; впровадження систем сортування відходів; підтримка екологічних ініціатив; використання локальної екологічної продукції. Дослідження Mihalič [55]

підтверджують, що екологічна відповідальність стає важливим фактором конкурентоспроможності туристичних підприємств.

- *Навчання персоналу принципам сталого розвитку.* Важливим елементом успішного впровадження стандартів є професійна підготовка персоналу. Працівники туристичних підприємств повинні володіти знаннями щодо: міжнародних стандартів; екологічного менеджменту; принципів сталого туризму; сучасних методів управління якістю. Навчання персоналу сприяє формуванню екологічної культури та підвищенню ефективності реалізації стандартів на практиці.

- *Використання сертифікації як маркетингового інструменту.* Міжнародна сертифікація є важливим елементом маркетингової стратегії туристичних підприємств. Наявність сертифікатів: формує довіру споживачів; підвищує міжнародну репутацію; забезпечує конкурентні переваги; сприяє просуванню туристичних послуг на міжнародному ринку. Дослідження Font і McCabe [36] свідчать, що екологічне маркування дедалі більше впливає на вибір туристичних послуг споживачами.

- *Значення впровадження стандартів для розвитку туристичних дестинацій.* Реалізація міжнародних стандартів і сертифікаційних програм сприятиме: підвищенню якості туристичних послуг; покращенню екологічного стану туристичних територій; зростанню конкурентоспроможності підприємств; формуванню позитивного іміджу туристичних дестинацій; інтеграції України у міжнародний туристичний простір. Особливо актуальним це є для розвитку екологічного, сільського та рекреаційного туризму, де питання сталості та якості мають вирішальне значення.

Таким чином, впровадження міжнародних стандартів і сертифікацій у діяльність туристичних підприємств є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та формування конкурентоспроможного туристичного продукту.

3.3. Стандартизація обслуговування інклюзивних туристів у системі сталого розвитку туризму

У сучасних умовах розвитку туристичної галузі важливого значення набуває забезпечення доступності туристичних послуг для всіх категорій населення. Інклюзивний туризм розглядається як важлива складова сталого розвитку та соціальної відповідальності туристичного бізнесу. Відповідно до підходів UNWTO, доступний туризм передбачає створення умов для безпечного, комфортного та самостійного користування туристичними послугами незалежно від фізичних можливостей людини. [64-67]

У міжнародній практиці стандартизація інклюзивного туризму є важливим інструментом забезпечення якості туристичних послуг, розвитку безбар'єрного середовища та формування конкурентоспроможних туристичних дестинацій. Як зазначають Darcy і Buhalis, інклюзивний туризм є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку світового туристичного ринку, оскільки охоплює значну частину населення та формує нові сегменти туристичного попиту.

Міжнародні стандарти інклюзивного туризму. Основу міжнародної стандартизації інклюзивного туризму становлять:

- рекомендації UNWTO;
- Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю;
- принципи Universal Design;
- стандарти доступності Європейського Союзу;
- міжнародні системи сертифікації доступності.

UNWTO визначає доступний туризм як форму туризму, що забезпечує рівний доступ до туристичних ресурсів, послуг та інфраструктури для всіх категорій населення. Організація рекомендує інтегрувати принципи доступності у державну політику, систему стандартизації та управління туристичними дестинаціями. [64-67] У країнах Європейського Союзу важливе значення має European Accessibility Act, який встановлює вимоги щодо доступності послуг та цифрової інфраструктури, у тому числі у сфері туризму. [38]

За даними UN Tourism та WHO, у світі проживає близько 1,3 млрд людей з інвалідністю у світі, що становить приблизно 16% населення світу. Це формує значний сегмент потенційних туристів, які потребують доступної туристичної інфраструктури та стандартизованих послуг. [40] За оцінками Європейської Комісії, потенційний ринок доступного туризму в Європі становить понад 127,5 млн осіб, включаючи: близько 46 млн осіб з інвалідністю; понад 81 млн осіб віком 65+. За даними Європейської туристичної комісії близько 70% людей з інвалідністю в ЄС мають фізичну та фінансову можливість подорожувати. [40, 65]

Наприклад, економічний ефект інклюзивного туризму – у Великій Британії ринок доступного туризму («Purple Pound») оцінюється: у £12,1 млрд для одноденних подорожей; понад £3 млрд для туристичних поїздок із ночівлею. [60]

Показовим прикладом успішного впровадження принципів інклюзивного туризму є британське місто Честер, яке у 2017 році було визнано найбільш доступним містом Європи в межах European Access City Award. Особливістю цього кейсу є поєднання історичної спадщини з сучасними стандартами доступності та інклюзивного міського середовища. [60]

У межах реалізації політики доступного туризму в Честері було впроваджено: адаптацію історичних туристичних маршрутів для осіб з інвалідністю; облаштування безбар'єрного доступу до міських стін і туристичних об'єктів; створення доступної транспортної інфраструктури; впровадження спеціалізованих туристичних інформаційних сервісів; розвиток системи доступних громадських просторів і санітарної інфраструктури.

Важливою складовою є те, що всі міські автобуси та ліцензовані таксі були адаптовані для маломобільних груп населення, а туристичні об'єкти забезпечені системами навігації, тактильними елементами та інформаційною доступністю.

Досвід Честера демонструє, що стандартизація інклюзивного туризму має не лише соціальне, а й економічне значення. У статті The Guardian зазначається, що ринок доступного туризму у Великій Британії оцінюється у понад £12 млрд

для одноденних подорожей та понад £3 млрд для туристичних поїздок із ночівлею.

Особливого значення набуває комплексний підхід до стандартизації доступності, який включає: фізичну доступність; інформаційну доступність; транспортну доступність; цифрову доступність; підготовку персоналу; інтеграцію принципів Universal Design.

Як зазначають дослідники, саме довгострокова політика інклюзивного розвитку дозволила Честеру сформувати позитивний міжнародний імідж доступної туристичної дестинації. [34] Досвід Честера є важливим для України, оскільки демонструє можливість адаптації навіть історичних туристичних міст до потреб інклюзивного туризму без втрати культурної автентичності. Це підтверджує необхідність: інтеграції стандартів доступності у систему ДСТУ; розвитку інклюзивної туристичної інфраструктури; впровадження принципів Universal Design; створення системи сертифікації доступного туризму; підготовки персоналу до роботи з інклюзивними туристами.

Стандартизація туристичної інфраструктури. Одним із головних напрямів стандартизації є встановлення вимог до туристичної інфраструктури. У міжнародній практиці стандарти доступності охоплюють: готелі; транспорт; туристичні маршрути; музеї; рекреаційні об'єкти; заклади харчування.

Міжнародні стандарти передбачають: безбар'єрний доступ до будівель; наявність пандусів; адаптовані санітарні приміщення; доступні ліфти; тактильну навігацію; контрастне маркування; адаптовані паркувальні місця.

Для готелів важливими стандартами є: мінімальна ширина дверних прорізів; адаптовані меблі; кнопки екстреного виклику; доступність рецепції; аудіо- та візуальне інформування.

У країнах ЄС ці критерії інтегруються у систему категоризації засобів розміщення та сертифікації туристичних об'єктів.

Стандартизація процесу обслуговування інклюзивних туристів. Важливим аспектом є стандартизація безпосереднього процесу туристичного обслуговування. Вона передбачає формування єдиних вимог до: комунікації з

туристами; інформаційного забезпечення; професійної підготовки персоналу; безпеки туристів; супроводу маломобільних осіб.

Працівники туристичної сфери повинні володіти: навичками комунікації з особами з інвалідністю; основами жестової мови; правилами супроводу осіб із порушеннями зору; навичками надання допомоги маломобільним туристам; алгоритмами дій у надзвичайних ситуаціях.

У сучасній міжнародній практиці важливим елементом стандартизації є також цифрова доступність туристичних послуг, яка передбачає: адаптацію вебсайтів; доступне онлайн-бронювання; аудіоописи; субтитрування; сумісність із програмами екранного доступу.

Європейська Комісія наголошує, що цифрова доступність є необхідною умовою розвитку інклюзивного туризму та забезпечення рівного доступу до туристичних послуг. [38]

Сертифікація інклюзивного туризму

У багатьох країнах функціонують спеціальні системи сертифікації доступності туристичних послуг. Найбільш відомими є:

- “Reisen für Alle” (Німеччина);
- National Accessible Scheme (Велика Британія);
- Tourisme & Handicap (Франція).

Система “Reisen für Alle” є національною системою сертифікації доступності туристичних об’єктів у Німеччині. Вона оцінює: фізичну доступність; інформаційну доступність; якість сервісу; рівень підготовки персоналу.[59]

Сертифікація дозволяє: підвищити довіру туристів; формувати конкурентні переваги; забезпечити прозорість інформації про доступність туристичних об’єктів; розширити цільову аудиторію туристичного бізнесу.

Стандартизація інклюзивного туризму в Україні. В Україні стандартизація інклюзивного туризму перебуває на етапі формування. Важливим кроком стало впровадження Національної стратегії зі створення

безбар'єрного простору, яка передбачає розвиток доступної туристичної інфраструктури та інтеграцію принципів безбар'єрності у державну політику. [4]

Однак нині в Україні залишаються такі проблеми: недостатня кількість адаптованих туристичних об'єктів; відсутність єдиної системи сертифікації інклюзивного туризму; недостатня професійна підготовка персоналу; обмежена транспортна доступність; недостатній рівень інформаційної доступності.

Розвиток сучасного туристичного ринку України потребує інтеграції міжнародних стандартів якості та доступності у систему туристичного обслуговування.

У сучасних умовах особливого значення набуває адаптація туристичної інфраструктури для ветеранів війни, осіб, які проходять реабілітацію, та інших маломобільних груп населення. Це потребує: оновлення державних стандартів; розроблення стандартів інклюзивного сервісу; створення національної системи сертифікації доступності; розвитку професійної підготовки кадрів.

Таким чином, стандартизація обслуговування інклюзивних туристів є важливою складовою сталого розвитку туристичної галузі. Впровадження міжнародних стандартів доступності, розвиток систем сертифікації та адаптація туристичної інфраструктури сприятимуть підвищенню якості туристичних послуг, формуванню безбар'єрного туристичного середовища та інтеграції України у міжнародний туристичний простір.

Висновок до 3 розділу. Було визначено основні напрями вдосконалення стандартизації для забезпечення сталого розвитку туризму в Україні. Встановлено, що ефективний розвиток туристичної галузі потребує гармонізації національних стандартів із міжнародними підходами UNWTO, GSTC та ISO, а також створення комплексної системи сертифікації сталого туризму. Обґрунтовано важливість впровадження міжнародних стандартів і екологічних сертифікацій у діяльність туристичних підприємств як інструменту підвищення якості послуг, екологічної відповідальності та конкурентоспроможності туристичних дестинацій. Особливу увагу приділено стандартизації

обслуговування інклюзивних туристів, що передбачає розвиток безбар'єрної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів доступності та професійну підготовку персоналу. Таким чином, удосконалення системи стандартизації є необхідною умовою формування конкурентоспроможного, інклюзивного та екологічно відповідального туристичного ринку України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було розкрито теоретичні та практичні аспекти стандартизації як інструменту забезпечення сталого розвитку туризму. На теоретичному рівні досліджено сутність поняття сталого туризму, визначено його основні принципи та значення для розвитку туристичних дестинацій. Проаналізовано наукові підходи до стандартизації у сфері туризму, визначено її функції, роль у забезпеченні якості туристичних послуг та взаємозв'язок із системою сталого розвитку. Також узагальнено міжнародні підходи до стандартизації на основі стандартів ISO, критеріїв GSTC, рекомендацій UNWTO та міжнародних систем екологічної сертифікації Green Key, Blue Flag і EU Ecolabel.

У теоретичній частині роботи було систематизовано методичні підходи до оцінювання сталості туристичної діяльності, досліджено систему екологічних, соціальних та економічних показників сталого туризму, а також визначено роль моніторингу, аудиту й екологічного менеджменту у забезпеченні сталого розвитку туристичних територій. Окрему увагу приділено теоретичним основам стандартизації інклюзивного туризму та міжнародним підходам до формування безбар'єрного туристичного середовища.

Практичне значення дослідження полягає у проведенні аналізу міжнародного та українського досвіду впровадження стандартів сталого туризму. У роботі проаналізовано особливості використання міжнародних сертифікаційних програм і стандартів у країнах Європейського Союзу та визначено основні тенденції розвитку екологічної сертифікації туристичних підприємств і дестинацій. Досліджено практику впровадження Green Key, Blue Flag, EU Ecolabel та міжнародних стандартів ISO у туристичній сфері, а також проаналізовано сучасний стан розвитку системи стандартизації туризму в Україні.

У процесі дослідження було виявлено основні проблеми впровадження стандартів сталого туризму в Україні, зокрема фрагментарність системи сертифікації, недостатній рівень державної підтримки, фінансові обмеження та

низький рівень інтеграції принципів сталого розвитку у практичну діяльність туристичних підприємств. На основі проведеного аналізу розроблено модель національної стандартизації сталого туризму в Україні, яка передбачає гармонізацію ДСТУ з міжнародними стандартами, створення системи сертифікації сталого туризму, розвиток екологічного менеджменту та впровадження систем моніторингу сталості туристичних територій.

Практичним результатом роботи також стало обґрунтування напрямів удосконалення стандартизації інклюзивного туризму, що передбачають розвиток безбар'єрної туристичної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів доступності, підготовку персоналу та створення системи сертифікації доступного туризму. Проведений аналіз міжнародного досвіду, зокрема прикладу міста Честер, підтвердив ефективність комплексного підходу до стандартизації інклюзивного туристичного середовища.

Таким чином, результати дослідження можуть бути використані у практиці державного регулювання туристичної галузі, діяльності туристичних підприємств, розробленні програм сталого розвитку туризму та вдосконаленні системи стандартизації туристичних послуг в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Н. М., Писаревський І. М., Погасій С. О. Управління якістю туристських послуг : підручник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 340 с.
2. Бойко, Є. О., Сергійчук, С. І., & Терлецька, А. М. (2019). Екологічна безпека та формування екологічної свідомості українського суспільства. Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки», 3, 315–322. <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2019-3-315/>
3. Бейдик О.О. Україна. Ресурси. Туризм: Методологія та методика дослідження, термінологія, моделі, районування, паспортизація регіонів: Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2009. – 266 с.
4. Гостинність без бар'єрів: архітектурна доступність та інклюзивні послуги. <https://www.tourism.gov.ua/blog/gostinnist-bez-barieriv-arhitekturna-dostupnist-ta-inklyuzivni-poslugi>.
5. ДАРТ та ЛУН презентували Mapу безбар'єрності: Туризм. <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-ta-lun-prezentuvali-mapu-bezbar-iernosti-turizm-na-yakiy-naznacheno-riven-dostupnosti-turistichnih-lokaci>
6. Державне агентство розвитку туризму України. (2025). Публічний звіт Голови Державного агентства розвитку туризму України Наталії Табаки за 2025 рік. <https://tourism.gov.ua/blog/publichniy-zvit-golovi-derzhavnogo-agentstva-rozvitku-turizmu-ukrayini-natali-tabaki-za-2025-rik>?
7. Дідух, Я. (2025). Розвиток інклюзивного туризму в умовах післявоєнної трансформації України. Економіка та суспільство, (73). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-39>.
8. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні- Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
9. Ковалевська, І. М. (2021). Стандартизація як інструмент державного управління туристичною діяльністю в сучасних умовах. Економіка та суспільство, 33. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-41>

10. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. К.: Альтерпрес. 2006. 436 с.
11. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
12. Марусей, Т. (2022). Особливості статистичних досліджень туристичної галузі. Економіка та суспільство, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-72>.
13. Мельниченко, С. Г., Богадьорова, Л. М., & Охременко, І. В. (2024). Статистичний аналіз динаміки показників туристичної діяльності в Херсонській області. Актуальні проблеми сталого розвитку, 1(2).[https://doi.org/10.60022/2\(2\)-7SD](https://doi.org/10.60022/2(2)-7SD).
14. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Стандартизація та сертифікація послуг в туризмі та курортній справі» / Укладачі: І.Винниченко, Д.Гринюк. – К., 2023. – 52 с.
15. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності в туризмі. <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/bezbarjernist-goteli-i-turizm.pdf>.
16. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні. <https://mindev.gov.ua/diialnist/bezbariarnyi-prostir/natsionalna-stratehiia-zi-stvorennia-bezbariarnoho-prostoru-v-ukraini>.
17. Носко , Є., Примаченко , А., & Кіптенко , В. (2021). Можливості запровадження в Україні критеріїв та стандартів сталого туризму GSTC. Збірник наукових праць SCIENTIA. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/16652>
18. Опанащук, Ю. Я. (2024). Засоби державного регулювання якості послуг підприємств сфери туризму. Юридична Україна, № 1, 74–81. <https://eprints.zu.edu.ua/40931/1/Opanaschuk.pdf>.
19. Петруняк, Д. В. (2024). Освіта для сталого розвитку у сфері гостинності: українські перспективи. *Pedagogical Sciences Theory and Practice*, 4, 14–20. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-4-14>.

20. Смаль, Б. (2021). Регіональна політика підвищення рівня якості продукції та послуг індустрії гостинності. Економіка та суспільство, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-10>
21. Смирнов І.Г., Любіцева О.О. С50 Маркетинг сталого туризму : навч. посіб. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. – 256 с
22. Смирнов І.Г., Любіцева О.О. С55 Логістика в туризмі. Міжнародний туристичний бізнес і логістика в туризмі: навч.посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 533 с.
23. Українська асоціація активного та екологічного туризму. <http://www.uaeta.net>.
24. Ще 9 готелів Bukovel отримали міжнародний сертифікат Green Key. https://bukovel.com/sustainability/bukovel-rozshiriuie-zelenii-status-shche-9-goteliv-otrimali-mizhnarodnii-sertifikat-green-key?utm_source
25. 11 готелів у Буковелі отримали міжнародну екологічну сертифікацію Green Key: що відомо? https://visitukraine.today/uk/blog/6160/11-hotels-in-bukovel-have-received-international-green-key-environmental-certification-what-is-known?utm_source
26. AccessibleEU European Event: Accessible Tourism: Harnessing the benefits of inclusive destinations for companies and people (25-WS-EU-01). https://accessible-eu-centre.ec.europa.eu/content-corner/events/accessibleeu-european-event-accessible-tourism-harnessing-benefits-inclusive-destinations-companies-2025-01-23_en.
27. Blue Flag Programme. <https://www.blueflag.global/?utm>.
28. Booking.com Sustainable Travel Report 2022. <https://www.gstc.org/booking-com-2022-sustainable-travel-report>
29. Booking.com Sustainable Travel Report 2025. <https://enviorental.earth/2025-booking-com-travel-sustainability-report>
30. Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. Journal of Sustainable Tourism, 19(4–5), 411–421. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>

31. Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528–546. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.02.003>.
32. Darcy, S. (2010). Inherent complexity: Disability, accessible tourism and accommodation information preferences. *Tourism Management*, 31(6), 816–826. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.08.010>
33. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (Text with EEA relevance). <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>
34. Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, & Ambrose, I. (2012). *Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Ageing Population and Tourism*. Channel View Publications. https://www.researchgate.net/publication/235993171_Best_Practice_in_Accessible_Tourism_Inclusion_Disability_Ageing_Population_and_Tourism?
35. Eichhorn, V., Miller, G., Michopoulou, E., & Dimitrios Buhalis. (2008). Enabling access to tourism through information schemes? *Annals of Tourism Research*, 35(1), 189–210. <https://doi.org/10.5555/20083062890>
36. Font, X., & McCabe, S. (2017). Sustainability and marketing in tourism: its contexts, paradoxes, approaches, challenges and potential. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7), 869–883. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1301721>.
37. Foundation for Environmental Education. (2025). Green Key Global. (https://greenkey.global/?utm_source.
38. EU Ecolabel. The official European Union voluntary label for environmental excellence. https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy-topics/eu-ecolabel_en.
39. Get certified as Tourism & Disability. <https://www.sainttropeztourisme.com/en/professional-area/tourism-and-disability-label>
40. Gillovic, B., & McIntosh, A. (2020). Accessibility and inclusive tourism development: Current state and future agenda. *Sustainability*, 12(22), 9722. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12229722>

41. Global Sustainable Tourism Council. (2026). *GSTC Criteria*. GSTC Standards Overview. <https://www.gstc.org/gstc-criteria>.
42. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2015). Inter-market variability in CO2 emission-intensities in tourism: Implications for destination marketing and carbon management. *Tourism Management*, 46, 203–212. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.06.021>
43. Green Destinations & Good Travel Community. https://www.greendestinations.org/?utm_source
44. Grönroos, C. (2007) *Service Management and Marketing: Customer Management in Service Competition*. John Wiley & Sons, Hoboken, New Jersey. <https://www.researchgate.net/publication/215915803>.
45. GSTC Criteria for Sustainable Tourism. URL: GSTC Criteria. https://sustainability.booking.com/gstccriteria/?utm_source
46. GSTC Certification Standards. URL: GSTC Certification. https://www.gstc.org/certification/?utm_source
47. Hall, C. M. (2019). Constructing Sustainable Tourism Development: The 2030 Agenda and the Managerial Ecology of Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27, 1044-1060. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1560456>
48. Hano, K. (2011). Accessible Tourism: Concepts and Issues. *Tourism Planning & Development*, 8(4), 467–468. <https://doi.org/10.1080/21568316.2011.603886>
49. Heras-Saizarbitoria, I., Casadesús, M., & Marimón, F. (2011). The impact of ISO 9001 standard and the EFQM model: The view of the assessors. *Total Quality Management & Business Excellence*, 22(2), 197–218. <https://doi.org/10.1080/14783363.2010.532330>
50. Holiday Inn Kyiv отримав сертифікацію Green Key. <https://eba.com.ua/holiday-inn-kyiv-otrymav-sertyfikatsiyu-green-key/>
51. ISO.(2026). *Management and services. Tourism*. <https://www.iso.org/sectors/management-services/tourism>.
52. ISO. *ISO Tourism Standards*. https://www.iso.org/sectors/management-services/tourism?utm_source.

53. Kiptenko V., Okolovych I., 2022. Introduction of sustainable development aspects in the field of rural tourism in Ukraine. Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Geografiya [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 1/2 (82/83), 39-46 (in English, abstr. in Ukrainian), DOI: 10.17721/1728-2721.2022.82.6
54. Lenzen, M., Sun, YY., Faturay, F. *et al.* The carbon footprint of global tourism. *Nature Clim Change* 8, 522–528 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0141-x>
55. Mihalič, T. (2016). Sustainable-responsible tourism discourse – Towards ‘responsustable’ tourism. *Journal of Cleaner Production*, 111(Part B), 461–470. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.12.062>.
56. OECD. Tourism Trends and Policies 2024. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies-2024_80885d8b-en.html
57. OECD. Measuring and Monitoring the Sustainability of Tourism at Regional Level in Spain. https://www.oecd.org/en/publications/measuring-and-monitoring-the-sustainability-of-tourism-at-regional-level-in-spain_7f116e7f-en.html
58. One Planet Network. GSTC Destination Criteria v2.0 Formally Released. Сайт: oneplanetnetwork.org.
59. Reisen für Alle – barriere-freier Urlaub & Freizeit-angebote in Deutschland Finde Orte, die zu dir passen. <https://reisen-fuer-alle.de>.
60. Roman holiday: how Chester became the most accessible city in Europe. <https://www.theguardian.com/cities/2017/sep/20/chester-europes-most-accessible-city?>
61. Slovenia Green Programme. https://www.slovenia-green.si/en?utm_source.
62. Tourism standards. URL: ISO Tourism Standards. https://www.iso.org/sectors/management-services/tourism?utm_source
63. Tourisme & Handicap. France Accessible Tourism Certification. <https://www.sainttropeztourisme.com/en/professional-area/tourism-and-disability-label>.

64. UNWTO. (2018). Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNWTO_UNDP_Tourism%20and%20the%20SDGs.pdf
65. UNWTO. Accessible Tourism for All. URL: <https://www.untourism.int/accessible-tourism?>
66. UNWTO. Measuring Sustainable Tourism and the SDGs. <https://unstats.un.org/sdgs/files/meetings/iaeg-sdgs-meeting-06/5.%20UNWTO%20Tourism%20Indicators.pdf>
67. UNWTO. Sustainable Development. https://www.untourism.int/sustainable-development?utm_source
68. Velaoras, K., Menegaki, A. N., Polyzos, S., & Gotzamani, K. (2025). The Role of Environmental Certification in the Hospitality Industry: Assessing Sustainability, Consumer Preferences, and the Economic Impact. *Sustainability*, 17(2), 650. <https://doi.org/10.3390/su17020650>.
69. World Commission on Environment and Development. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development : note / by the Secretary-General. *Our Common Future*. <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf>

ДОДАТКИ

Національні стандарти у сфері стандартизації та туризму [за даними 14]

№	Стандарт	Назва стандарту
1	ДСТУ 1.1:2015	Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Словник термінів
2	ДСТУ 1.2:2015	Національна стандартизація. Правила проведення робіт з національної стандартизації
3	ДСТУ-Н 1.3:2015	Настанова. Національна стандартизація. Технічні умови України. Настанови щодо розроблення
4	ДСТУ 1.5:2015	Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів
5	ДСТУ 1.7:2015	Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів
6	ДСТУ 1.12:2004	Національна стандартизація. Правила ведення справ нормативних документів
7	ДСТУ 2867-94	Шум. Методи оцінювання виробничого шумонавантаження. Загальні вимоги
8	ДСТУ 3862-99	Ресторанне господарство. Терміни та визначення
9	ДСТУ 4268:2003	Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги
10	ДСТУ 4269:2003	Послуги туристичні. Класифікація готелів
11	ДСТУ 4281:2004	Заклади ресторанного господарства. Класифікація
12	ДСТУ 4527:2006	Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення

Перелік національних стандартів сфери туризму [за даними 14]

Реквізити національного стандарту	Назва	Характеристика
Туризм пригодницький		
ДСТУ ISO 21101:2016 (ISO 21101:2014, IDT)	Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги	У стандарті викладені вимоги до системи управління безпекою для організаторів пригодницького туризму. Стандарт використовується з метою: підвищення рівня безпеки; щоб задовольнити очікування учасників і безпеки персоналу; щоб продемонструвати безпечну практику; на підтримку дотримання вимог законодавства. Стандарт може бути використаний для всіх організаторів, що працюють в різних географічних, культурних і соціальних умовах.
ДСТУ ISO/TR 21102:2016 (ISO/TR 21102:2013, IDT)	Туризм пригодницький. Лідери. Особиста компетентність	Цей стандарт є основою для туристичної діяльності організаторів, що пропонують пригодницький туризм, щодо їх компетентності з метою організації максимально безпечної подорожі. Ефективне виконання положень цього міжнародного стандарту допоможе споживачеві зробити усвідомлений вибір щодо діяльності організаторів пригодницького туризму.
ДСТУ ISO 21103:2016 (ISO 21103:2014, IDT)	Туризм пригодницький. Інформація для учасників	Даний стандарт визначає мінімальну інформацію, яка підлягає передачі учасникам і потенціалу учасників до, під час і після діяльності з метою забезпечення їх безпеки.
Вимоги до окремих туристичних послуг		
ДСТУ ISO 13687-1:2018 (ISO 13687-1:2017, IDT)	<u>Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 1. Мінімальні вимоги до гаваней з базовим рівнем обслуговування</u>	Стандарт встановлює мінімальні вимоги до комерційних і некомерційних гаваней, визначає базовий рівень обслуговування яхт для всіх видів активного відпочинку, за винятком спортивних заходів. Сфера застосування не охоплює специфіку доків, сховищ, автозаправних станцій і прилеглих пляжів. Стандарт не поширюється на ризики у випадку аномальних погодних умов.
ДСТУ ISO 13687-2:2018 (ISO 13687-2:2017, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 2. Мінімальні вимоги до гаваней із середнім рівнем обслуговування	Стандарт встановлює мінімальні вимоги до комерційних і некомерційних гаваней, визначає проміжний рівень обслуговування яхт для всіх видів активного відпочинку, за винятком спортивних заходів. Сфера застосування не охоплює специфіку доків, сховищ, автозаправних станцій і прилеглих пляжів. Стандарт не поширюється на ризики у випадку аномальних погодних умов.
ДСТУ ISO 13687-3:2018 (ISO 13687-3:2017, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 3. Мінімальні вимоги до гаваней з високим рівнем обслуговування	Стандарт встановлює мінімальні вимоги до комерційних і некомерційних гаваней, визначає високий рівень обслуговування яхт для всіх видів активного відпочинку, за винятком спортивних заходів.

		Сфера застосування не охоплює специфіку доків, сховищ, автозаправних станцій і прилеглих пляжів. Стандарт не поширюється на ризики у випадку аномальних погодних умов.
ДСТУ EN 13809:2018 (EN 13809:2003, IDT)	Послуги туристичні. Туристичні агенції та туристичні оператори. Терміни та визначення	Цей стандарт визначає терміни, що використовуються під час надання послуг суб'єктами туристичної діяльності.
ДСТУ ISO 13810:2016 (ISO 13810:2015, IDT)	Туристичні послуги. Промисловий туризм. Надання послуг	Цей стандарт встановлює загальні вимоги до промислового туризму, пропонує послуги, які мають намір передавати знання щодо виробництва, науково-технічної діяльності, заснованих на виробничих процесах, ноу-хау, а також продуктів або послуг. Стандарт допоможе туроператорам і власникам різних промислових об'єктів (на кшталт шоколадної фабрики, виноробного заводу, електростанції або шахти) привернути увагу додаткових туристів. У той же час відвідувачі подібних індустріальних об'єктів отримають незабутній і приємний досвід. Цільовою аудиторією стандарту виступають приватні промислові компанії і органи місцевого самоврядування, у віданні яких є старі індустріальні об'єкти.
ДСТУ 7450:2013	Туристичні послуги. Знаки туристичні. Активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування	Даним стандартом затверджується колірно-цифрова система знакування для активного туризму. Цей стандарт є інструментом для створення національної багаторівневої мережі туристичних шляхів, яка відповідає всім європейським рекомендаціям в даній галузі та найкращим напрацюванням європейських країн. Його створено у зв'язку з відсутністю нормативної бази інфраструктурного забезпечення активного туризму, та негативними тенденціями, які намітилися у зв'язку з реалізацією різного роду проектів зі створення такої інфраструктури на основі застарілої нормативної бази сусідніх країн.
ДСТУ ISO 18065:2016 (ISO 18065:2015, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях. Вимоги	Цей стандарт встановлює вимоги до туристичних послуг, що надаються безпосередньо на природоохоронних територіях, щоб задовольнити відвідувачів, надаючи пріоритетну увагу цілям збереження цих територій, за винятком морських районів, що знаходяться під охороною.
ДСТУ ISO 17680:2016 (ISO 17680:2015, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг	Цей стандарт встановлює вимоги до надання послуг в центрах таласотерапії з використанням благотворного впливу морського навколишнього середовища з лікувальною або профілактичною метою, з метою забезпечення: хорошої якості послуг, що відповідають на прямі і непрямі потреби клієнта, шанобливого використання концепції таласотерапії, реалізації принципів гігієни і безпеки, комфорту для клієнтів.

		Цей стандарт не стосується лікувальних властивостей і не охоплює рішення, які відповідають медичній професії. Цей стандарт не поширюється на житло та послуги громадського харчування.
ДСТУ ISO 17679:2017 (ISO 17679:2016, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Велнес та СПА. Вимоги до послуг	Цей стандарт встановлює вимоги до обслуговування велнес спа, основних допоміжних процесів і якості наданої послуги клієнту. Він може використовуватися усіма типами оздоровчих курортів, навіть якщо він є частиною іншої діяльності (наприклад, об'єктів розміщення, фітнес-центрів і лікарень). Стандарт не включає ніяких вимог до розміщення або споживання продуктів харчування і напоїв. Він не поширюється на лікувальні центри і центри таласотерапії. Також він не охоплює рішення, що стосуються медичних професій, медичного навчання або будь-яких релігійних аспектів.
ДСТУ ISO 13009:2016 (ISO 13009:2015, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Вимоги та рекомендації з експлуатації пляжу	Цей стандарт встановлює загальні вимоги і рекомендації для пляжу. У ньому містяться вказівки для тих, хто обслуговує пляжі і їх користувачів щодо сталого управління і планування, володіння пляжем, стійкої інфраструктури та потреб надання послуг, в тому числі безпеки пляжів, інформації та комунікацій, очищення і видалення відходів. Цей стандарт поширюється на пляжах під час купального сезону.
ДСТУ ISO 13687:2016 (ISO 13687:2014, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхт-гавані. Мінімальні вимоги	Цей стандарт встановлює мінімальні вимоги для комерційних і некомерційних гаваней для прогулянкових катерів і яхт, за винятком стандартизації спортивних заходів. Стандарт не поширюється на особливості складу яхт, складів, заправних станцій і прилеглих пляжів. Відповідність цьому стандарту не гарантує повної безпеки або відсутності ризиків в разі аномальних погодних умов і екстремальних умов на морі.
Вимоги до засобів розміщення		
ДСТУ 4527:2006	Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення	Даний стандарт встановлює терміни, обов'язкові для вживання в усіх видах нормативних документів, що стосуються сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання), для встановлювання категорій готелів та інших об'єктів, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), а також для робіт зі стандартизування.
ДСТУ 4268:2003	Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги	Стандарт встановлює класифікацію засобів розміщування, загальні вимоги до засобів розміщування та до послуг, які надають у засобах розміщування. Вимоги цього стандарту застосовують суб'єкти господарювання, що надають послуги засобів розміщування.

		Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації засобів розміщування.
ДСТУ 4269:2003	Послуги туристичні. Класифікація готелів	Цей стандарт встановлює класифікацію готелів та аналогічних засобів розміщування незалежно від форм власності та відомчої належності, а також вимоги до них. Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації.
ДСТУ ISO/TS 13811:2016 (ISO/TS 13811:2015, IDT)	Туризм та пов'язані з ним послуги. Інструкція з розроблення екологічних специфікацій щодо розміщення закладів	Даний стандарт містить рекомендації по розробці специфікацій, спрямованих на зниження негативного впливу і збільшення позитивного впливу закладів розміщення на навколишнє середовище. Даний стандарт не стосується кемпінгів.
Вимоги до ТІЦ		
ДСТУ ISO 14785:2016 (ISO 14785:2014, IDT)	Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг з приймання туристів.	Цей стандарт встановлює мінімальні вимоги до якості послуг, що надаються туристичними інформаційними офісами (ТІО) будь-якого типу і розміру, державних чи приватних.
Вимоги та специфікації для інвалідів та інших маломобільних груп населення		
ДСТУ ISO 17049:2017 (ISO 17049:2013, IDT)	Доступне проектування. Застосування шрифту Брайля на інформаційних вказівниках, обладнанні та приладах	Стандарт визначає основні вимоги до шрифту Брайля, використовуваного для вивісок, устаткування і приладів, включаючи параметри розміру шрифту Брайля і характеристики використовуваних матеріалів, а також керівні принципи для практичної реалізації стандарту для перекладу.
ДСТУ ISO 23599:2017» (ISO 23599:2012, IDT)	Вироби для надання допомоги сліпим і людям зі слабким зором. Тактильні індикатори пішохідної зони	Цей міжнародний стандарт забезпечує специфікації продукту для дотикових зовнішніх індикаторів і рекомендації щодо їх установки з метою допомоги у забезпеченні безпечного і самостійного пересування сліпих або людей зі слабким зором. Він конкретизує два види специфікації: з концентрації уваги і для безпечного пересування. Вони можуть бути використані як в приміщенні, так і в довкіллі, де можуть бути присутні ризики для людей зі слабким зором.
Вимоги до закладів ресторанного господарства		
ДСТУ 4281:2004	Заклади ресторанного господарства. Класифікація	Даний стандарт встановлює визначення закладів ресторанного господарства, їх класифікацію та загальні вимоги до них.
ДСТУ 3862-99	Ресторанне господарство. Терміни та визначення	Цей стандарт встановлює терміни та визначення стосовно закладів громадського харчування. Вимоги стандарту чинні для застосування у роботі підприємств, установ, організацій, що діють на території України, технічних комітетів з стандартизації, науково-технічних та інженерних товариств, міністерств (відомств).
Вимоги до професійної підготовки кадрів		
ДСТУ EN 15565:2016 (EN 15565:2008, IDT)	Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів	Стандарт встановлює вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів
Вимоги щодо туристсько-екскурсійного обслуговування		

ДСТУ EN 15700:2014	Безпечність стрічкових конвеєрів для зимових видів спорту чи туризму	Даний стандарт встановлює вимоги до стрічкових конвеєрів для зимових видів спорту чи туризму з метою забезпечення безпеки туристів
<i>Технічні умови щодо туристського спорядження</i>		
ДСТУ ISO 5912:2015 (ISO 5912:2011, IDT)	Палатки туристичні	Ці стандарти встановлюють вимоги до безпеки, продуктивності та придатності для використання палаток (наметів кемпінгу).
ДСТУ 2584-94	Плити газові побутові туристські. Загальні технічні умови	Цей стандарт поширюється на плити газові побутові туристські, призначені для приготування їжі у похідних умовах на відкритому повітрі, що працюють від балона для зріджених вуглеводневих газів.

Гармонізовані галузеві стандарти туризму з міжнародними та європейськими нормативними документами в Україні [за даними 9]

№	Стандарт	Назва стандарту
1	ДСТУ ISO 14785:2016	Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг з приймання туристів
2	ДСТУ ISO 21101:2016	Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги
3	ДСТУ ISO/TR 21102:2016	Туризм пригодницький. Лідери. Особиста компетентність
4	ДСТУ ISO 21103:2016	Туризм пригодницький. Інформація для учасників
5	ДСТУ ISO 13009:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги – Вимоги та рекомендації з експлуатації пляжу
6	ДСТУ ISO 13810:2016	Туристичні послуги. Промисловий туризм. Надання послуг
7	ДСТУ ISO/TS 13811:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Інструкція з розроблення екологічних специфікацій щодо розміщення закладів
8	ДСТУ ISO 13812:2016	Туристичні послуги. Знаки туристичної активності. Класифікація, опис і правила застосування
9	ДСТУ ISO 18065:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях. Вимоги
10	ДСТУ ISO 17680:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг
11	ДСТУ ISO 14785:2016	Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг з приймання туристів. Вимоги
12	ДСТУ ISO 17049:2017	Доступне проектування. Застосування шрифту Брайля на інформаційних вказівниках, обладнанні та приладах
13	ДСТУ ISO 17679:2017	Туризм та пов'язані з ним послуги. Велнес та SPA. Вимоги до послуг
14	ДСТУ ISO 23599:2017	Вироби для надання допомоги сліпим і людям зі слабким зором. Тактильні індикатори пішохідної зони
15	ДСТУ ISO 13687:2018	Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхт-гавані. Мінімальні вимоги
16	ДСТУ EN 15700:2014	Безпечність стрічкових конвеєрів для зимових видів спорту чи туризму
17	ДСТУ EN 15565:2016	Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів
18	ДСТУ EN 13809:2018	Послуги туристичні. Туристичні агенції та туристичні оператори. Терміни та визначення

Сертифіковані заклади розміщення та екологічних програм у туризмі [за даними
27, 37, 38, 43, 64]

Сертифікаційна програма	Кількість сертифікованих об'єктів	Географія поширення	Основні об'єкти сертифікації	Джерело
Green Key	понад 8 500 закладів розміщення	понад 90 країн світу	готелі, кемпінги, конференц-центри, хостели, туристичні об'єкти	(Green Key)
Blue Flag	понад 5 000 сертифікованих пляжів, марин та туристичних суден	понад 50 країн світу	пляжі, марини, туристичні судна	(Вікіпедія)
EU Ecolabel	сотні туристичних засобів розміщення в країнах ЄС	країни Європейського Союзу	готелі, туристичні засоби розміщення	(neuroncloud.ai)

Blue Flag у провідних туристичних країнах (2025 р.)

Країна	Кількість Blue Flag пляжів
Іспанія	642–677
Греція	623
Туреччина	567
Італія	485
Франція	398
Португалія	398

Основні принципи інклюзивності просторів і послуг [за даними 15]

Відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення", доступність для МГН повинна забезпечуватися:

- фізичною можливістю і зручністю потрапляння та пересування об'єктом, прилеглою територією, отриманням послуг
- фізичною безпекою при потрапленні на об'єкт та пересуванні в ньому, прилеглою територією, отриманням послуг
- можливістю вільного отримання інформації про об'єкт та послуги, що надаються; вільної навігації (орієнтування) по об'єкту та прилеглою територією

ДБН В.2.2-40:2018
"Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення"

Приклади облаштування виділених паркувальних місць для людей з інвалідністю на паркувальних майданчиках біля готелів[за даними 15]

Приклади належного влаштування вказівників, що спрямовують до доступного входу у будівлю

Приклади облаштування похилого підйомника на прилеглій території

Приклади облаштування безпорогового входу у будівлю автоматичними розсувними дверима [за даними 15]

Приклади влаштування входних дверей згідно з вимогами інклюзивності

Приклади влаштування проходів належної ширини

Приклади контрастного виділення дверних полотен

Попит на екологічну сертифікацію та сталий туризм у міжнародній туристичній практиці [за даними 28,29,41]

Сучасні тенденції розвитку світового туристичного ринку свідчать про суттєве зростання попиту на екологічно відповідальні туристичні послуги та об'єкти розміщення, що відповідають принципам сталого розвитку. За результатами дослідження платформи Booking.com, у 2022 році 78 % мандрівників зазначили, що планують подорожувати більш екологічно відповідально протягом 2023 року. Водночас, відповідно до 10-го звіту Booking.com щодо сталого туризму (2025 р.), вже 93 % опитаних респондентів заявили про готовність здійснювати більш сталий вибір під час бронювання місць тимчасового розміщення.

Дослідження Booking.com базувалося на глобальному опитуванні понад 32 000 респондентів із близько 34 країн світу, що свідчить про формування сталого туризму як одного з ключових напрямів розвитку міжнародної туристичної індустрії.

Важливим інструментом забезпечення довіри туристів до туристичних підприємств є екологічна сертифікація. Наявність міжнародного екологічного сертифіката виступає підтвердженням відповідності туристичного об'єкта встановленим екологічним вимогам і стандартам якості. Результати досліджень Booking.com та PhocusWire демонструють, що понад 60 % мандрівників під час бронювання надають перевагу туристичним об'єктам, які мають екологічну сертифікацію, розглядаючи її як показник надійності, відповідальності та доброчесності підприємства.

Екологічна сертифікація забезпечує туристичним підприємствам низку конкурентних переваг, серед яких: формування позитивного іміджу та підвищення впізнаваності туристичного об'єкта; підвищення конкурентоспроможності на міжнародному туристичному ринку; розширення можливостей участі у корпоративних програмах ділового туризму та сталих подорожей; відповідність екологічним вимогам міжнародних компаній і організацій; підтвердження дотримання екологічних критеріїв під час участі у тендерах та міжнародних проєктах; посилення довіри з боку туристів, партнерів і міжнародних туристичних платформ.

Таким чином, міжнародна практика свідчить, що екологічна сертифікація стає важливим елементом сучасної системи стандартизації сталого туризму та одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств.